

Volnočasové aktivity základních škol na vsetínsku

Bc. Markéta Kokešová

Diplomová práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Markéta KOKEŠOVÁ**
Osobní číslo: **H09915**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Volnočasové aktivity základních škol na vsetínsku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti volnočasových aktivit.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

KŘIVOHLAVÝ, J. Psychologie zdraví. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-774-4.

MARÁDOVÁ, E. Rodinná výchova - Zdravý životní styl I. Praha: Fortuna, 1998. ISBN 80-7168-513-5.

MARÁDOVÁ, E. Rodinná výchova - Zdravý životní styl II. Praha: Fortuna, 1999. ISBN 80-7168-643-3

PÁVKOVÁ J. a kol. Pedagogika volného času. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Pavel Opatrný

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

20. ledna 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

29. dubna 2011

Ve Zlíně dne 20. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25.2.2011

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělěčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přiměřeně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na problematiku volného času a volnočasových aktivit základních škol na vsetínsku.

V teoretické části se věnuji vymezení pojmu volného času, popisu jeho funkcí, faktorům ovlivňujícím jeho prožívání, vymezení pedagogiky volného času jako vědní disciplíny, vymezení období dospívání a základním údajům popisujícím vsetínsko a konkrétní školy, v nichž byl proveden výzkum.

V praktické části se zabývám výzkumem a prezentací výsledků výzkumu na základě provedeného dotazníkového šetření u žáků zkoumaných základních škol na vsetínsku. Nedílnou součástí je celkové shrnutí výsledků výzkumu.

Klíčová slova: volný čas, volnočasové aktivity, střední školní věk – období dospívání, žák, základní škola, město, vesnice

ABSTRACT

The graduation thesis is aimed at the issue of leisure time and leisure time activities of secondary schools at the Vsetín.

The theoretical part is dealing with the leisure time term specification, description of its functions, factors influencing its spending, specification of the leisure time pedagogics as the scientific discipline, followed by the limitation of the adolescence period and finally, with basic data describing the Vsetín Region and particular schools where the research was made.

The practical part is covering research and presentation of the research on the basis of the questionnaire investigation implemented in pupils of the Vsetín Region schools involved. Moreover, the summary of the research results is included.

Keywords: leisure time, leisure time activities, adolescent age, pupil, secondary school, town, village

„Dobře využitý čas činí čas ještě mnohem drahocennějším“

Jean-Jacques Rousseau

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Pavlu Opatrnému za cenné rady a odborné připomínky při vedení mé diplomové práce.

Dále chci poděkovat vedení základních škol za vstřícnost a ochotu při realizaci dotazníkového šetření a mé rodině, přátelům a spolupracovníkům za pomoc, trpělivost a psychickou podporu.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VOLNÝ ČAS	13
1.1 VYMEZENÍ A DEFINICE VOLNÉHO ČASU	13
1.2 FUNKCE VOLNÉHO ČASU	14
1.3 FORMY VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT	17
1.4 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ PROŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU.....	18
1.4.1 Rodina	18
1.4.2 Škola.....	18
1.4.3 Sdružení, organizace a střediska pro volný čas dětí a mládeže.....	18
1.4.4 Vrstevnické skupiny.....	19
1.4.5 Hromadné sdělovací prostředky.....	19
1.5 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU	19
1.6 ZAŘÍZENÍ PRO ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ.....	21
1.6.1 Školní družiny a školní kluby	21
1.6.2 Střediska pro volný čas dětí a mládeže	22
1.6.3 Domovy mládeže	22
1.6.4 Nestátní neziskové organizace	22
1.6.5 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.....	23
1.7 SYSTÉM ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	23
2 PSYCHOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA STŘEDNÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU – OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ	27
2.1 VYMEZENÍ OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ (PUBESCENCE)	27
2.2 KOGNITIVNÍ PROCESY A EMOČNÍ VÝVOJ V DOSPÍVÁNÍ.....	28
2.3 FYZIOLOGICKÉ PROMĚNY V OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ.....	30
2.4 SOCIALIZACE V OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ.....	32
3 VSETÍNSKO	36
3.1 VSETÍN - ZÁKLADNÍ INFORMACE	36
3.1.1 Geografické údaje	36
3.1.2 Demografické a ekonomické údaje.....	36
3.1.3 Kultura, sport a volný čas.....	36
3.1.4 Školství.....	37
3.2 ZÁKLADNÍ ŠKOLY NA VSETÍNSKU	41
II PRAKTICKÁ ČÁST	45
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	46
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	47
4.2 CÍL VÝZKUMU	47
4.3 STANOVENÍ PROMĚNNÝCH A HYPOTÉZ	47
4.4 VÝZKUMNÁ METODA	48
4.5 VÝZKUMNÝ VZOREK	49
4.6 PRŮBĚH SBĚRU DAT.....	50
5 ANALÝZA DOTAZNÍKŮ A PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	51

5.1	ANALÝZA DOTAZNÍKŮ A PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	51
6	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	85
	ZÁVĚR	88
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	90
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	93
	SEZNAM OBRÁZKŮ	94
	SEZNAM TABULEK.....	96
	SEZNAM PŘÍLOH.....	97

ÚVOD

Volný čas je nedílnou součástí našeho každodenního života. Každý z nás jej vnímá odlišným způsobem a pro každého z nás má jinou hodnotu a význam. Dospělí si většinou pod volným časem jako první představí relaxaci a odpočinek od pracovních a domácích povinností. Pro děti a mládež má zcela odlišný význam. Vnímají jej především jako dobu, kdy si mohou bezstarostně hrát se svými kamarády a vrstevníky, věnovat se svým zálibám a koníčkům. Často jej také charakterizují jako mimoškolní čas, jako dobu mimo školní povinnosti.

Domnívám se, že v dnešní společnosti je v oblasti volného času prioritou všimnout si, jakým způsobem dospívající mládež volný čas tráví a zda umí volný čas aktivně využívat.

Naučit se efektivně hospodařit s volným časem a kvalitně jej prožívat není snadné a jedná se o dlouhodobý proces. Otázkou je, jak můžeme na děti a mládež ve volném čase pozitivně výchovně působit a jak je můžeme vychovávat pro volný čas. Zásadní roli zde má rodina, ve které je dítě primárně vychováváno. Děti napodobují své rodiče, ve značné míře přebírají jejich vzorce chování a životní styl, tedy i způsoby prožívání volného času. Je nepochybné, že vliv rodičů, sourozenců a příbuzných je tak silný, že dítě trvale ovlivňuje.

Kromě rodiny však existují i jiné vlivy, které mohou na děti a jejich prožívání volného času výrazně působit. Jedná se zejména o školu, učitele a vychovatele, jejichž posláním není jen děti vzdělávat, ale také motivovat, inspirovat a naučit je volný čas racionálně využívat. Nemalý vliv zde mají i vrstevníci a média.

Téma diplomové práce jsem si zvolila především s ohledem na vlastní zkušenosti a praxi s dospívající mládeží, neboť pracuji jako kurátorka pro mládež. Ve své profesi se zabývám mnoha aspekty ovlivňujícími názory a postoje dnešní mládeže k životu a společnosti. Volný čas považuji za jeden z klíčových.

Pro mě osobně volný čas dětí neznamená jen odpočinek od povinností, rozptýlení a zábavu, ale především rozvoj osobnosti dítěte, rozvíjení sociálních vztahů a kreativity. Jsem přesvědčená, že kvalitní prožívání volného času je jeden ze základních předpokladů pro výchovu jedince k pozitivním hodnotám a jeden ze základních nástrojů účinné prevence sociálně – patologických jevů.

Cílem diplomové práce je analýza a komparace volnočasových aktivit základních škol na vsetínsku.

Diplomová práce je koncipována do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretickou část tvoří tři kapitoly. V první kapitole se věnuji vymezení pojmu volného času, popisu jeho funkcí, faktorům ovlivňujícím jeho prožívání, vymezení pedagogiky volného času jako vědní disciplíny. Popisuji formy volnočasových aktivit, zařízení pro zájmové vzdělávání a v závěru kapitoly přibližuji systém základního vzdělávání v České republice. Obsahem druhé kapitoly je vymezení období dospívání a procesů v tomto období probíhajících. Jelikož jsem výzkum zaměřila na základní školy na vsetínsku, uvádím ve třetí kapitole základní informace popisující vsetínsko a v obecné rovině se věnuji prezentaci jednotlivých škol, v nichž byl prováděn výzkum.

Praktická část je rovněž rozdělena do tří kapitol. První kapitola je zaměřena na metodiku výzkumu, ve druhé kapitole se věnuji samotnému výzkumu a prezentaci výsledků výzkumu a obsahem poslední kapitoly je celkové shrnutí výsledků výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS

1.1 Vymezení a definice volného času

Volný čas je nedílnou součástí našeho každodenního života. Domnívám se, že každý z nás by byl schopen formulovat, co si pod pojmem volného času představuje a jaký má pro něj význam. Zajisté by se nám naskytla pestrá škála názorů a pohledů na volný čas. I když neexistuje univerzální definice volného času, většina odborníků se shoduje, že se jedná o dobu zábavy, odpočinku a rozvoje vlastní osobnosti, ať už po stránce fyzické či vědomostní a že nastává po splnění školních, pracovních a domácích povinností.

„Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku)“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 274).

„Volný čas lze v souhrnu definovat jako dobu, časový prostor, v němž jedinec nemá žádné povinnosti vůči sobě ani druhým lidem a v němž se pouze na základě svého vlastního svobodného rozhodnutí věnuje vybraným činnostem. Tyto činnosti ho baví, přinášejí mu radost a uspokojení a nejsou zdrojem trvalých obav či pocitů úzkosti“ (Slepičková, 2005, s. 14).

„Volný čas je možno chápat jako opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění“ (Pávková a kol., 1999, s. 15).

Velký sociologický slovník (1996) vymezuje volný čas jako čas, ve kterém člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají ze společenské dělby práce nebo z nutnosti zachování svého biofyzilogického a rodinného systému.

Zároveň uvádí tři hlavní funkce volného času:

- odpočinek
- zábava
- rozvoj osobnosti

Podle Pávkové a kol. (1999) lze na problematiku volného času nahlížet z různých pohledů a hledisek.

Ekonomické hledisko – toto hledisko souvisí především s prostředky, které společnost věnuje do zařízení pro volný čas a také s prostředky, které jsou lidé schopni a ochotni investovat do svých volnočasových aktivit. V souvislosti s ekonomickým hlediskem volného času má v tržní ekonomice klíčovou roli průmysl volného času, který se rychle stává dobře prosperujícím odvětvím.

Sociologické a sociálně psychologické hledisko – zde zahrnujeme volnočasové aktivity, které přispívají k utváření mezilidských vztahů a jejich rozvoji. Způsob volného času dětí a mládeže ovlivňuje především rodina, kde rodiče slouží svým dětem jako vzory ať už pozitivní či negativní, dále škola, vrstevníci a v neposlední řadě i masmédiá.

Politické hledisko – zde patří veškeré aktivity státu týkající se volného času, tedy do jaké míry bude stát do této problematiky zasahovat, jakou pozornost bude věnovat zařízením pro volný čas, jaká bude školská politika.

Zdravotně-hygienické hledisko – sleduje faktory, které podporují zdravý tělesný i duševní vývoj člověka - uspořádání režimu dne, hygienu prostředí i sociálních vztahů, hygienu duševního života.

Pedagogické a psychologické hledisko – respektuje věkové i individuální zvláštnosti člověka. Z pohledu pedagogiky by měl volný čas podporovat aktivitu dětí a mládeže, poskytovat prostor pro seberealizaci, navazování sociálních kontaktů, uspokojování potřeb nových dojmů a především zajistit pocit bezpečí a jistoty.

1.2 Funkce volného času

Volný čas jako specifická oblast výchovného působení plní řadu funkcí. Podle Hradečné (In Šerák, 2009) má volný čas plnit tři základní funkce:

- **zábava** (souvisí s uspokojováním osobních potřeb, osvobození od nudy)
- **odpočinek** (duševní i fyzická relaxace, kompenzace únavy, obnovení síly)
- **vlastní rozvoj osobnosti člověka** (osvobození od automatismu)

Naproti tomu Vážanský (In Šerák, 2009) využívá podrobnější kategorizaci a funkce volného času dělí následujícím způsobem:

- **rekreace** (zotavení, shromažďování sil, psychické uvolnění, osvěžení)
- **kompence** (rozptýlení, potěšení, vyrovnání nedostatků, vědomé zřeknutí se pravidel a norem, bezstarostnost)
- **edukace** (potřeba poznání, další vzdělávání, touha po zážitcích)
- **kontemplace** (potřeba klidu, rozjímání, čas pro sebe sama, autoreflexe)
- **komunikace** (potřeba sdělení, kontaktu, vyhledávání sociálních vztahů, empatie, láska)
- **integrace** (potřeba společenských vztahů, hledání emocionální jistoty, pocit sounáležitosti)
- **enkulturace** (potřeba kreativního rozvoje, tvůrčí uplatnění)
- **participace** (potřeba angažovanosti, vlastní iniciativa, potvrzení sebe samého)

Autor zároveň upozorňuje, že všechny tyto funkce volného času tvoří jeden vzájemně propojený celek, ve kterém však funkce rekreace, kompenzace, edukace a kontemplace mají spíše individuální charakter, zatímco komunikace, integrace, participace a enkulturace převážně všeobecný.

Hájek a kol. (2008) vymezují funkce volného času jako funkce výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní. Uvádějí, že význam jednotlivých funkcí se v průběhu historického vývoje měnil. V minulosti se kladl větší důraz na sociální a preventivní funkci, ale postupně nabývala na významu funkce výchovně-vzdělávací. V současné době se za prioritní považuje právě funkce výchovně-vzdělávací.

- **funkce výchovně-vzdělávací** – podstatou je záměrné a cílevědomé formování osobnosti vychovávaných jedinců, dosahování reálných cílů. Tato funkce nabízí možnost působení na všechny složky osobnosti, tělesnou, psychickou i sociální, umožňuje uspokojovat a kultivovat potřeby, prohlubovat zájmy, rozvíjet specifické schopnosti vychovávaných jedinců a v neposlední řadě motivovat k celoživotnímu vzdělávání

- **funkce zdravotní** – podporuje zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj, kterého lze dosáhnout různými způsoby např. usměrňováním režimu dne, kdy je vhodné střídání činností různého charakteru – práce a odpočinku, podněcováním a poskytováním příležitostí k vydatnému pohybu (pohybové aktivity), vedením ke zdravému stravování vytvářením a upevňováním zdravých stravovacích návyků, pěstováním a upevňováním hygienických návyků a dodržováním zásad bezpečnosti práce.
- **funkce sociální** – lze ji chápat z různých pohledů – jako péči o děti, zajištění jejich bezpečnosti, dohledu a odpovídajícího zaměstnání v době, kdy skončilo vyučování, a rodiče jsou v zaměstnání, nebo jako možnost navazování nových sociálních vztahů, většinou s lidmi podobných zájmů, anebo jako příležitost k vyrovnávání rozdílů mezi nestejnými materiálními i psychologickými podmínkami dětí v rodinách.
- **funkce preventivní** – v poslední době se na ni klade značný důraz. Školská zařízení pracují většinou v oblasti nespecifické primární prevence, která je z hlediska efektivity velmi výhodná, neboť je snadnější problémům předcházet než je řešit.

Funkcemi volného času se zabývá také Slepíčková (2005), která je dělí do tří skupin a to na funkci instrumentální, humanizační a zábavnou.

- **funkce instrumentální (nástrojová)** – získala pozornost v období rozvoje kapitalismu v souvislosti se změnou stylu řízení práce v průmyslové výrobě. Podstatou této funkce je, že pokud má být dosaženo vysoké úrovně produktivity, je nutné umožnit dělníkům dostatečně si po práci odpočinout, zregenerovat své síly a upevnit své zdraví.
- **funkce humanizační** – zahrnuje především výchovné, vzdělávací a socializační možnosti volného času. Autorka uvádí, že kultivace ducha i těla se prolíná volným časem ve všech etapách historického vývoje společnosti. Volný čas nám umožňuje získávat nové zkušenosti a dovednosti, setkáváme se s jinými jedinci, zařazujeme se do různých skupin, což nám poskytuje prostor pro socializaci, učení se normám a rolím.
- **funkce zábavná** – úzce souvisí se sociálně psychologickými aspekty volného času. Volný čas nám dává možnost oprostít se od povinností a pro-

blémů každodenního života a věnovat se osobním zájmům a zálibám. Rádost, prožitek a zábava představují jedny z nosných znaků volného času.

1.3 Formy volnočasových aktivit

Činnosti, kterým se člověk věnuje ve svém volném čase, je možné rozdělit mnoha způsoby a z různých pohledů. Obecně můžeme tyto činnosti rozdělit na aktivní a pasivní. Z hlediska optimálního prožívání volného času by měl především u dětí a mládeže převládat aktivní přístup k trávení volného času jako základní předpoklad zdravého životního stylu a prevence sociálně patologických jevů.

Podle Šeráka (2009) můžeme volný čas dělit podle druhu činností na **odpočinkový** (činnosti klidné, pohybové i psychicky nenáročné), **rekreační** (typická je naopak pohybová aktivita) a **zájmový** (cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojení a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností).

Sak (2000) uvádí, že volný čas má ve vztahu k jedinci především funkci **relaxační, rekreační a rozvojovou**. Volnočasové aktivity dělí podle jejich zaměření na **kulturní** (např. návštěva divadla, četba knih), **sportovní** (např. návštěva sportovních utkání, aktivní sportování), **extrovertní** (např. návštěva kaváren, restaurací, diskoték), **manuální** (např. kutilství, práce na zahradě) a **introvertně – konzumní** (např. poslech magnetofonu, gramofonu, nicnedělání).

Dále uvádí, že struktura volnočasových aktivit je ve věkových skupinách odlišná a mění se v závislosti na věku. V tomto ohledu rozlišuje **aktivity s věkem rostoucí** (četba knih, časopisů, vedlejší výdělečná činnost), tyto činnosti nemají zájmový charakter, **aktivity s věkem klesající** (hudební, výtvarné a dramatické aktivity), které představují nejnáročnější tvůrčí činnosti, **aktivity s věkem rostoucí do určitého věku a pak klesající** (návštěva kina, restaurace, kavárny) a **aktivity s věkem klesající do určitého věku a pak rostoucí** (četba knih, domácí práce).

1.4 Faktory ovlivňující prožívání volného času

1.4.1 Rodina

Rodina má rozhodující vliv na aktivity a celkový způsob trávení volného času dětí a je prvotním prostředím volnočasového života a výchovy. Rodina zajišťuje hmotné podmínky a sociální ochranu. Rodiče své děti vychovávají, vzdělávají a rozvíjí jejich mezilidské vztahy. Na volný čas dětí v rodině působí především její uspořádání, způsob života a postoje rodičů ke svým dětem. Velmi důležité jsou společné aktivity rodičů s dětmi doma i mimo domov např. společenské hry, domácí zábava nebo společné procházky, výlety, dovolené apod. V rodinách, kde rodiče nevěnují svým dětem dostatečnou pozornost a péči se mohou objevovat problémy a negativní jevy, které dětem komplikují plnohodnotné prožívání volného času. (Hofbauer, 2004).

1.4.2 Škola

Škola jako vzdělávací a výchovná instituce má nedílný vliv na kvalitu a způsob trávení volného času. Svoji úlohu ve volném čase žáků uplatňuje jednak přímo, jednak prostřednictvím svých zařízení. Volnočasové aktivity školy odkrývají zájmy a nadání dětí, rozvíjejí je a pomáhají utvářet pozitivní vztah dětí k dalším způsobům vzdělávání prostřednictvím volnočasových aktivit a k jejich budoucímu životu.

1.4.3 Sdružení, organizace a střediska pro volný čas dětí a mládeže

Tato zařízení mají v oblasti volného času dětí a mládeže své místo a navazují na působení rodiny a školy. Nabízejí širokou škálu zájmových činností od jednorázových akcí (např. besedy, exkurze, výlety) přes pravidelné činnosti (kroužky, sportovní družstva) až po organizování soutěží a práci s nadanými dětmi. Prostřednictvím těchto aktivit rozvíjí u dětí různé stránky osobnosti (znalosti, dovednosti, postoje) a preventivně působí proti negativním vlivům.

1.4.4 Vrstevnícké skupiny

Vrstevnícké skupiny představují přirozenou formu života dětí a mládeže a nepo-
chybně ovlivňují kvalitu a způsob prožívání volného času. Jejich vliv je silný a je
možné ho vnímat pozitivně i negativně. Pozitivně zaměřené vrstevnícké skupiny
pomáhají dětem navazovat mezilidské kontakty s ostatními vrstevníky, poskytují
jim zázemí, ochranu a pocit soudržnosti. Věnují se společným hrám, sportovní
zábavě a prozkoumávají své okolí. V některých případech však mohou působit
opačným směrem. Důsledkem je antisociální a delikventní chování dětí.

1.4.5 Hromadné sdělovací prostředky

Hromadné sdělovací prostředky neboli masmédiá mají v životě mladých lidí stále
rostoucí význam. Děti se s médii denně setkávají v rodině, škole a ve volném čase.
Prostřednictvím nich získávají informace o světě dospělých i vrstevnících, rozví-
její své zájmy, prožívají chvíle zábavy a především se učí vyjadřovat své názory
k určitým skutečnostem. Jejich působení má však také odvrácenou stranu. Časté
využívání médií ve volném čase může vést k závislosti na nich, absenci vlastních
aktivit a šíření negativních jevů jako je např. násilí, pornografie atd. (Hofbauer,
2004).

1.5 Pedagogika volného času

„Disciplína pedagogiky, zaměřená na výchovné a vzdělávací prostředky, napomá-
hající autonomnímu a smysluplnému využívání volného času dětí, dospívajících i
dospělých; v mnoha zemích zároveň studijní obor“. (Průcha, Walterová, Mareš,
2003, s. 161).

Vážanský, Smékal (1995) ve své publikaci uvádějí, že pedagogika volného času je
pedagogickým jednáním, které se podílí na formování světa volného času s cílem
nabídnout a zajistit jedinci optimální předpoklady pro jeho růst a učení, vývoj a
existenci.

Hájek a kol. (2008) vymezují pedagogiku volného času jako společenskovední
obor, vědu o výchově ve volném čase, teorii výchovy ve volném čase. Dále uvá-

dějí, že se pedagogika volného času zabývá pojetím a cíli, obsahem a způsoby výchovného zhodnocování volného času, organizacemi a institucemi, které tyto aktivity uskutečňují nebo pro ně vytvářejí podmínky.

Hofbauer (2004) do výchovného zhodnocování volného času zahrnuje několik oblastí:

- **výchova ve volném čase** – zahrnuje veškeré působení v čase, který neslouží k uspokojování základních biologických potřeb a plnění školních nebo pracovních povinností. Je založena na dobrovolnosti a svobodném rozhodnutí účastníka.
- **výchova prostřednictvím aktivit volného času** – zde patří volnočasové aktivity, jejichž cílem je osvojovat si nové znalosti, dovednosti a kompetence v oblasti volného času.
- **výchova k volnému času** – zahrnuje poznání samotného volného času a je považována za klíč pro otevírání nových možností aktivit a rozvoje člověka.

Pedagog volného času a vychovatel

Hájek a kol. (2008) uvádějí, že pedagog volného času a vychovatel jsou pedagogickými pracovníky, protože vykonávají přímou výchovně-vzdělávací činnost. Přesto však mezi nimi vymezují jisté rozdíly.

Pedagogové volného času se uplatňují především ve střediscích volného času a v mnoha dalších neškolských zařízeních, např. rekreačních, sociálních, osvětových, kulturních.

Naproti tomu vychovatelé jsou označováni pracovníci školských zařízení, zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu, zařízení pro zájmové vzdělávání (školní družiny, školní kluby) a zařízení sociální péče.

Obě profese mají svá specifika i společné znaky. Pro obě povolání platí, že převážná část jejich výchovného působení probíhá ve volném čase vychovávaných. Pedagogické profese patří do kategorie tzv. pomáhajících, u nichž je důležitá psychická odolnost a vyrovnanost.

Mezi základní rysy osobnosti, které jsou podmínkou úspěšného vykonávání pedagogického povolání, patří např.:

- schopnost empatie, vcítění se do prožívání druhých
- komunikativnost, dovednosti verbálního i neverbálního sdělování a umění naslouchat
- přiměřená míra dominantnosti, která umožňuje vedení jiných lidí
- zvládání náročných životních situací, stabilita, nekonfliktnost
- pozitivní ladění a pozitivní vztah k lidem (Hájek a kol., 2008).

1.6 Zařízení pro zájmové vzdělávání

1.6.1 Školní družiny a školní kluby

Školní družiny a školní kluby představují základní formu výchovy mimo vyučování a péče o děti zaměstnaných rodičů. Tato zařízení jsou v provozu během školního roku a podle potřeby i o prázdninách. Školní družiny jsou určeny žákům 1. stupně, školní kluby žákům 2. stupně. Přesto, že obě zařízení plní stejné funkce, jsou v jejich zaměření specifické rozdíly vyplývající z věkových odlišností žáků 1. a 2. stupně základní školy. Zatímco pravidelná docházka menších dětí do školní družiny je mnohdy nutností danou potřebou zajistit základní péči a dozor o dítě, školní kluby naopak pracují zásadně na principu dobrovolné docházky. Školní kluby oproti školním družinám poskytují žákům více volnosti a samostatnosti v souladu s respektováním věkových zvláštností.

Činnost školní družiny a školního klubu navazuje na vzdělávací činnost základní školy, není však přímým pokračováním vyučování, ani je nenahrazuje. Mezi hlavní aktivity, které se zde provozují, patří činnosti odpočinkové (aktivity psychicky i fyzicky nenáročné), rekreační (většinou pohybové aktivity), zájmové (rozvoj zájmů a potřeb dětí), sebeobslužné (upevňování hygienických a kulturních návyků), společensky prospěšné (vedení k dobrovolné práci ve prospěch druhých lidí) a příprava na vyučování (činnosti související s plněním školních povinností). Výchovné působení ve školní družině a školním klubu vede žáky k naplňování volného času hodnotným způsobem. (Pávková a kol., 1999).

1.6.2 Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Středisky pro volný čas dětí a mládeže se rozumí domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Domy dětí a mládeže jsou zařízení s širokou zájmovou působností, naproti tomu stanice zájmových činností jsou specializované na konkrétní zájmové oblasti.

Zařízení nabízejí zájmové činnosti pravidelné (kroužky, kluby, kurzy) a příležitostné (přehlídky, výlety, exkurze), spontánní aktivity (dětské herny, čítárny, sportoviště), práci s nadanými dětmi, prázdninovou táboremovou činnost, odbornou pomoc (semináře, přednášky) a organizují soutěže a přehlídky. Nabídka je určena nejen žákům školního věku, ale i mládeži, dětem předškolního věku a rodičům.

1.6.3 Domovy mládeže

Domov mládeže je školské zařízení, které zajišťuje žákům středních škol kvalifikované výchovné působení, ubytování a stravování. Obsah výchovné činnosti v zařízení navazuje na obsah vzdělávací práce střední školy. Domovy mládeže jsou v provozu během školního roku. Mohou být součástí střední školy nebo samostatné, sloužící žákům více škol. Domovy mládeže poskytují žákům dostatek prostoru pro realizaci jejich zájmů. Své zájmy mohou žáci uspokojovat individuální činností v době osobního volna, nebo skupinově v organizovaném zájmovém útvaru, či neformální klubovou činností. (Pávková a kol., 1999).

1.6.4 Nestátní neziskové organizace

Nestátní neziskové organizace pracující s dětmi a mládeží představují kromě škol a školských zařízení důležitý prvek ve vytváření žádoucí nabídky pro aktivní využití volného času dětí a mládeže. Svou činností významně doplňují a obohacují výchovně-vzdělávací činnost škol, školských zařízení a rodin. Umožňují dětem a mládeži rozvíjet přirozeným způsobem jejich schopnosti, znalosti a talent a připravují je na budoucí život. (Hájek a kol., 2008).

1.6.5 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Tato zařízení mají především sociální funkci a jsou určena neorganizovaným dětem a mládeži, kteří se nacházejí v tíživé životní situaci (např. neshody s rodiči, kamarády, problémy ve škole), jsou ohroženi sociálně patologickými jevy (např. kriminalita, násilí, zneužívání návykových látek) nebo mají vyhraněný životní styl, který většinová společnost neakceptuje. Cílem nízkoprahových zařízení je doprovázet jedince v tíživých životních situacích a pomáhat jim ke zlepšení kvality jejich života. Služby jsou poskytovány na principu „nízkoprahovosti“ – tzn. maximální přístupnost a odstranění sociálních, psychických a jiných bariér.

Tato zařízení poskytují 4 základní formy služeb:

- **volný vstup a pobyt v zařízení** – podle osobních potřeb dětí, možnost přijít, trávit volný čas, vykonávat osobní činnosti (domácí úkoly, příprava do školy), ale také možnost pobývat v zařízení bez ohledu, zda nabízené aktivity využívám či ne.
- **volnočasové aktivity** – zařízení zajišťuje základní technické vybavení pro trávení volného času, poskytuje podmínky pro realizaci vlastních aktivit klientů. Zařízení také připravují nabídky programů, které jsou založeny na bázi zážitkové pedagogiky.
- **sociální služby** – nabídka sociálních služeb, která je založená na kontaktní práci s klienty, situační intervenci, základním poradenství. Se zařízením spolupracuje terénní sociální pracovník.
- **aktivity a činnosti zaměřené na prevenci** – nabídka programů z oblasti prevence se zaměřením na eliminaci sociálně patologických jevů, výcviky, kurzy na nácvik základních sociálních dovedností směřujících k předcházení sociálně patologických jevů. (Hájek a kol., 2008).

1.7 Systém základního vzdělávání v České republice

Základní vzdělávání zahrnuje primární a nižší sekundární vzdělávání. Žáci účasti v základním vzdělávání plní povinnou školní docházku. Základní vzdělávání navazuje na předškolní vzdělávání a na výchovu v rodině. Žákům má pomoci utvářet

a rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání, které mohou uplatnit v praktickém životě.

Poskytování základního vzdělávání upravuje školský zákon. Organizaci základního vzdělávání, školního roku, počtu žáků ve školách, třídách, podmínky pro poskytování učebnic a školních pomůcek upravuje vyhláška ministerstva školství o základním vzdělávání.

Délka povinné školní docházky činí 9 let. Základní škola má dva stupně: první stupeň tvoří 1. – 5. ročník a druhý stupeň 6. – 9. ročník. Žáci, jejichž rodiče o to požádají a kteří splní podmínky přijímacího řízení, mohou počínaje 6. nebo 8. ročníkem plnit povinnou školní docházku na víceletém gymnáziu případně na osmileté konzervatoři. Úspěšným ukončením povinné školní docházky dosahuje žák stupně základního vzdělání.

Od roku 1998 bylo schváleno domácí vyučování, které bylo školským zákonem kodifikováno jako individuální vzdělávání. Povoluje ho ředitel spádové školy, a to pouze na prvním stupni základní školy.

Od roku 1990 jsou základní školy zřizovány převážně obcemi.

Základní vzdělávání pamatuje i na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří mohou být integrováni v běžných třídách. Vyžaduje-li to povaha zdravotního postižení, zřizují se pro děti a žáky se zdravotním postižením školy, popřípadě v rámci školy jednotlivé třídy s upravenými vzdělávacími programy. Žáci s těžkým mentálním postižením, s více vadami nebo s autismem mají právo se vzdělávat v základní škole speciální.

Vzdělávání ve veřejných a státních základních školách je bezplatné. Žákům se bezplatně poskytují učebnice a učební texty schvalované ministerstvem školství. V rámci výuky rodiče finančně přispívají na osobní školní potřeby žáka, další učební texty, kurzy (např. plavání, lyžování), školu v přírodě a mimo rámec výuky na stravování, částečnou úhradu školní družiny či školního klubu a na kurzy zájmových aktivit. (www.msmt.cz).

Přijímání

Do školy jsou přijímáni žáci, kteří k 1. září příslušného školního roku dovršili šest let věku. Není-li dítě v tomto věku pro školu zralé, což se zjišťuje při zápisu, navštěvuje buď dále mateřskou školu, nebo přípravnou školu. Přípravné třídy zřizují základní školy.

Organizace školního roku, časový rozvrh, třídy žáků, místo výuky

Školní rok začíná 1. září a končí 31. srpna následujícího roku. Letní prázdniny jsou v červenci a srpnu. Jarní prázdniny trvají jeden týden, krátké prázdniny jsou na podzim, dále jsou prázdniny o Vánocích, Velikonocích a na konci prvního pololetí.

Žáci navštěvují školu od pondělí do pátku. Kromě dopoledního vyučování mívají jednou nebo dvakrát týdně také odpolední vyučování. Vyučovací hodina trvá 45 minut.

V zájmu dostupnosti existují v malých obcích základní školy pouze s prvním stupněm. Obvykle se jedná o školy malotřídní, tzn. školy, ve kterých je výuka organizována společně pro několik ročníků prvního stupně.

Třídy se naplňují do počtu maximálně 30 žáků. V případě, že jsou v nich integrováni žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, počet žáků se snižuje. Minimální průměrný počet žáků na třídu je 17.

Obsah vzdělávání

Školský zákon stanovil dvoustupňovou strukturu vzdělávacích programů. Centrálně vydávané rámcové vzdělávací programy vymezují cíle, formu, délku a obsah vzdělávání a podmínky pro jeho realizaci včetně podmínek pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. V souladu s rámcovými vzdělávacími programy a podmínkami školy vydává ředitel školy školní vzdělávací program.

Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání vymezuje základní vzdělávací oblasti, průřezová témata a doplňující vzdělávací obory.

Rámcový vzdělávací program obsahuje i přílohu pro žáky s lehkým mentálním postižením. Pro žáky s těžkým mentálním postižením byl vydán samostatný Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální. Konkrétní vyučovací metody a postupy si volí učitelé samostatně.

Hodnocení, postup a certifikace

Žáci na základní škole přecházejí do vyšších ročníků pouze na základě svých výsledků. Pokud žák v celkovém hodnocení na vysvědčení na konci školního roku neprospěl, do dalšího ročníku nepostupuje. Pokud žák již v rámci jednoho stupně ročník opakoval, do dalšího ročníku však postoupí.

Všichni žáci jsou hodnoceni průběžně v jednotlivých předmětech a v závěru každého pololetí, kdy se vedle výsledků vzdělávání z jednotlivých předmětů hodnotí i chování a celkový prospěch žáka.

Pravidla hodnocení žáků stanovuje v souladu s vyhláškou školní řád a jsou uvedena také ve školním vzdělávacím programu. Uplatňuje se princip individuálního přístupu k žákovi. Používají se klasifikační stupně 1 – 5, slovní hodnocení, bodové hodnocení, pořadí žáka v rámci třídy aj. Průběžné hodnocení během roku se promítne do vysvědčení, které žáci dostávají na závěr prvního a druhého pololetí.

Na závěr základní školy se neskládá žádná zkouška, škola žákovi vydá výstupní hodnocení o tom, jak dosáhl cílů vzdělávání stanovených zákonem. Rodiče žáků mají ze zákona právo na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání svých dětí.

Poradenství

Poradenské služby na školách poskytují výchovní poradci a školní metodici prevence z řad učitelů, případně školní psychologové nebo speciální pedagogové, které mohou školy zaměstnávat. Školy zajišťují především prevenci školní neúspěšnosti, prevenci sociálně patologických jevů, podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a mimořádným nadáním a kariérové poradenství. Školy spolupracují se školními poradenskými zařízeními, pedagogicko-psychologickými poradnami, speciálně pedagogickými centry apod.

Učitelé

Pedagogická příprava učitelů základních škol je svěřena vysokým školám. Učitelé primární i nižší sekundární úrovně musí mít magisterské vzdělání. Na prvním stupni základní školy vyučuje třídu zpravidla jeden učitel s aprobací pro výuku všech předmětů. Na druhém stupni základní školy jsou učitelé předmětově specializováni, obvykle s aprobací pro dva předměty. (www.msmt.cz).

2 PSYCHOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA STŘEDNÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU – OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

2.1 Vymezení období dospívání (pubescence)

„Pubescence puberta; období přeměny z dítěte na biologicky zralého dospělého, schopného sexuální reprodukce; období pohlavního dospívání (první menses, první poluce, kritičnost, kolísání nálad, citů, pocity nejistoty, sebedoceňování aj.); začíná adolescentním růstovým skokem, s postupným vývojem sekundárních pohlavních znaků; v našich zemích přibližně mezi 12. a 15. rokem“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 491).

Říčan (1990) odvozuje pojem pubescence od slova pubes, což znamená latinsky chmýří, vousy, přeneseně ohanbí, vnější pohlavní orgány. Pubescenci pak vymezuje doslova jako získávání dospělého typu ochlupení, přeneseně tělesné dospívání vůbec.

Čížková a kol. (2005) uvádějí, že je období dospívání v literatuře rozdílně děleno. Můžeme se setkat s členěním na fáze puberty a adolescence, na dělení do dvou period – časnou a pozdní adolescenci, nebo na členění diferencovanější – na prepubertu, pubertu a adolescenci. K tomuto dělení vývojové etapy dospívání na tři období se přiklání sama autorka s kolektivem.

Na období dospívání je tradičně pohlíženo jako na léta „bouří a stresů“, které provází přechod mezi dětstvím a dospělostí. Charakteristické pro toto období jsou výrazné změny jak ve fyzickém vývoji, tak v psychickém. Typická je rozdílná akcelerace (urychlování) vývoje nejen mezi chlapci a dívkami, ale i u téhož pohlaví. Je zřejmý odlišný nástup fyziologických i psychických změn v závislosti na pohlaví – u dívek nastupují tyto změny dříve. Časově začíná období prepuberty u dívek okolo 10. roku, u chlapců v 11 letech a období vlastní puberty u děvčat ve 12,5 letech a chlapců ve 13 letech.

Naproti tomu Taxová (1987) sleduje problematiku dospívání ze tří hledisek, která vyjadřují důležité obsahové složky dané životní etapy:

- **dospívání jako stadium tranzitní** – dospívání považuje především za přechodné údobí mezi dětstvím a dospělostí, např. v sexuální oblasti jako přechod od nevyhraněných funkcí pohlaví k vyhraněným. Jedinec je dítětem a vzápětí může mít vlastní děti, v oblasti mezilidských vztahů zdůrazňuje přechod od nesamostatnosti k samostatnosti, od závislosti na dospělých k nezávislosti, ve vzdělávání jde o přechod z všeobecně vzdělávací školy do středních škol různých typů, u psychických procesů lze pozorovat posun od převážně vnější motivace k motivaci vnitřní.
- **dospívání jako stadium mnoha změn** – dospívání charakterizuje jako nejkomplicovanější údobí lidského života, kdy dochází k mnoha změnám – mění se zjev, názory, chování, jednání, hodnoty, postoje, zájmy, motivace i sociální vztahy. Proměnou v podstatě prochází celá osobnost.
- **dospívání jako přípravné stadium z hlediska životního uplatnění** – dospívání považuje za období příprav pro plnohodnotný život v dospělosti, pro zaujetí společenských rolí (zahrnuje tři oblasti: produktivní činnost, občanské působení a manželství s rodičovstvím), pro volbu budoucího povolání. Celkově je dospívání chápáno a hodnoceno jako příprava pro stabilizaci dospělé osobnosti.

2.2 Kognitivní procesy a emoční vývoj v dospívání

Podle Vágnerové (2000) je kognitivní vývoj výsledkem interakce zrání a učení. Teprve tehdy, když je dospívající z neurofyziologického hlediska dostatečně vyzářlý a získal dostatečné zkušenosti, může se dále rozvíjet. Nástup puberty je spojen se změnou uvažování. Piaget (In Vágnerová, 2000) nazval tuto fázi stádiem formálních logických operací. Vývoj poznávacích procesů se projevuje uvolněním vázanosti na konkrétní realitu. Dospívající jsou schopni uvažovat i hypoteticky, nezávisle na konkrétním vymezení problému.

Rozdíl mezi způsobem uvažování prepubertálních školáků a dospívajících lze stručně vystihnout tak, že pro dětství je charakteristické úsilí o poznání a pochopení světa tzn. otázka jaký svět je, kdežto pro dospívání jsou typické potřeby uvažovat o tom, jaký by tento svět mohl, resp. měl být.

Základní rozdíly dětského myšlení a myšlení pubescenta v rámci formálních logických operací shrnul Keating (In Vágnerová, 2000) do tří bodů:

- pubescent klade důraz na uvažování o mnoha různých možnostech, není vázán na aktuálně existující skutečnost, ale bere v potaz i další možnosti, reálné i imaginární. Tento přístup umožňuje rozšíření a obohacení úvah. Dítě neuvažuje nad tím, co by mohlo být, ale o tom, co je. Pubescent přemýšlí, jak jinak by situace mohla vypadat, v čem by se mohla změnit
- pubescent uvažuje systematicky, dovede si vytvořit hypotézu a systematickými, postupnými kroky ji vyloučit či potvrdit. Bere v úvahu různé možnosti, neboť je schopen uvažovat i o neexistujících variantách. Myšlení dítěte není systematické, dítě je schopno uvažovat jen o jednom konkrétním řešení.
- pubescent je schopen myšlenky kombinovat a integrovat. Dovede na hypotetické úrovni manipulovat s abstraktními jednotkami, kdežto dítě je schopno tímto způsobem přemýšlet o reálných věcech.

Čížková a kol. (1995) uvádějí, že v období prepuberty vzrůstá význam **fantazie**, která se stává pojítkem mezi skutečností, reálným prožíváním a ideálem. Projevuje se formou denního snění, ve kterém má jedinec ideální představy o vlastních kvalitách a dovednostech. Představy začínají mít obecnější charakter, nejsou tak živé, prepubescent začíná proměňovat názorné představy vytvořené na základě konkrétní události, na představy ovlivněné rozvojem abstrakce.

Podstatné vývojové změny se projevují v **myšlení**, kdy dochází k přechodu od konkrétních operací k formálním operacím, tedy počátku abstraktního myšlení jak uvedla i Vágnerová. Se změnami v myšlení souvisí i rozvoj **logické paměti**, kdy dítě opouští memorování textů bez pochopení souvislostí. Začíná se objevovat samostatnost v myšlení a kritičnost vůči dospělým ve smyslu zpochybňování jejich autority.

Citový vývoj prochází kvantitativními i kvalitativními změnami, výrazně se projevujícími v chování. Znatelná je labilita citů, časté střídání nálad od výbuchů agresivity a hluchosti až po nezám a apatii. V prepubertě začíná citlivost vůči nespravedlnosti a kritice. Dospívající se výrazně zaměřují na sebe,

na proměnu tělesných proporcí, introvertují se. Ostýchají se projevit city vůči rodičům a také se brání projevům citů od nich, chovají se k nim odmítavě až hrubě.

Čížková a kol. (1995) dále uvádějí, že v období vlastní puberty se jednotlivé psychologické funkce zdokonalují a prohlubují. **Logická paměť** se výrazně rozvíjí, má výběrový charakter. Pubescent si lépe a dlouhodobě pamatuje obsahy, které mají logické souvislosti, a proto je efekt mechanického učení krátkodobější. Význam fantazie přetrvává a projevuje se svou nápaditostí a originalitostí.

Ve vývoji **myšlení** se zdokonaluje schopnost abstrakce, usuzování hypotetické, deduktivní je na úrovni dospělých. Myšlení se často orientuje i na vnitřní dění pubescenta, který se snaží poznat vlastní individualitu tím, že se porovnává s druhými lidmi. U pubescenta se projevuje **racionalismus**, který se vyznačuje neuznáváním citových důvodů lidského jednání a lpěním na rozumných zdůvodněních. Myšlení se také vyznačuje **radikalismem** – unáhleným hodnotícím soudem. Pubescenti neakceptují kompromisy.

V oblasti citové se objevuje více pozitivního ladění. Emoční ladění se projevuje hlavně v sociálních vztazích, mluvíme o sociálních citech. Emoční vázanost k rodičům se uvolňuje a zvyšuje se potřeba sblížit se citově s někým jiným. Vznikají pevnější kamarádské vztahy. Ve vztahu k druhému pohlaví mizí vzájemná izolovanost chlapců a děvčat a dochází ke vzájemnému sblížování, které má podobu škádlení a koketování. Později se objevuje první zamilovanost. Pro toto období je typický rozvoj vyšších citů morálních, estetických a přijímání mravní hodnoty vlastní rodiny a celé společnosti.

2.3 Fyziologické proměny v období dospívání

Podle Taxové (1987) je puberta charakterizována velkými somatickými a fyziologickými změnami, které zásadně mění vzhled mladých lidí, promítají se do jejich chování a silně ovlivňují jejich prožívání. Tělesný a funkční vývoj je velmi dynamický, vyznačuje se výrazným tempem, nejednotností v rozvoji

jednotlivých systémů, individuální variabilitou a především rozdílností v průběhu u chlapců a dívek.

Nejnápadnějšími vnějšími znaky dospívání jsou vzrůst a měnící se fyzický vzhled spolu s vyhraňováním znaků obou pohlaví. Vzrůstové změny probíhají různým tempem a charakteristickými změnami. V dospívání dochází k **dočasnému zrychlení** (akceleraci) a k **růstovým skokům**. Určité rozdíly mezi děvčaty a chlapci jsou v tomto období ještě znatelnější.

Vzrůstovým skokem se rozumí náhlý přírůstek výšky a hmotnosti, který se zastavuje s ukončením dospívání. U děvčat začíná přibližně v 10 a půl letech a dosahuje vrcholu kolem 12 let. U chlapců se dostavuje o dva roky později a je vyšší než u dívek. V důsledku růstových skoků dochází k výrazným změnám **vnějšího vzhledu**. Dospívání je doprovázeno změnou rozložení některých tkání a v důsledku toho i proporčními rozdíly. Kostí sílí a rozšiřují se, vytáhlost a nerovnoměrnost končetin se projevují u dívek spíše v prepubertě a u chlapců v pubertě. Nerovnoměrný růst se odráží ve snížené koordinovanosti pohybů, často se objevuje klátivá chůze, špatné držení těla, neohrabanost a zvýšená unavitelnost. **Tělesná hmotnost** se zvyšuje poměrně rychle. U obou pohlaví roste objem svalů, u chlapců výrazně i fyzická síla. U dívek je patrnější tvorba a ukládání tukových polštářů vytvářejících zaoblenost ženské postavy. Dívčím se rozšiřují boky, chlapcům ramena a objem hrudníku. Značnými změnami prochází i **výraz obličeje**, který ztrácí dětský výraz, rozšiřuje se dolní čelist, zvyšuje se čelo. Rostou uši a nos, tváře poněkud vpadávají.

Puberta se však projevuje i **zvýšeným zájmem o vlastní zevnějšek**. V tomto období se toto hodnocení sebe sama týká změn v tělesných proporcích a existence i vývoje především sekundárních pohlavních znaků. Postava, její výška a proporce, rysy obličeje, pleť, barva vlasů atd. představuje pro dospívající určité hodnoty, ale zároveň také problémy, se kterými se vyrovnávají často nepřiměřeným způsobem: zvýšeným sebevědomím, ješitností, nadprůměrným zájmem o vlastní vzhled, pocity méněcennosti apod. Je třeba si však uvědomit, že hodnocení vlastního zevnějšku bývá ovlivněno sociálním prostředím, módními normami i stereotypy a úzce souvisí s vývojem sebeúcty, sebevědomí a sebejistoty.

Vztah k vlastnímu zevnějšku se však v dospívání mění a vyvíjí. Nezůstává v centru pozornosti mladého člověka. Ubývá rozkolísanosti, nedůtklivosti a vztahovačnosti a na významu postupně nabývají i jiné hodnoty. Do popředí se dostávají závažnější kvality osobnosti než pouhá vnějšková dokonalost a fyzická krása. (Taxová, 1987).

Říčan (1990) popisuje fyziologické změny tak, že časně dozrávající chlapci bývají v období dospívání vyšší, těžší, svalnatější. Vynikají ve sportu, bývají mezi spolužáky oblíbenější. Naproti tomu pozdě zrající chlapci mívají potíže v třídním kolektivu i jinde už proto, že jsou menší, slabší, nenápadnější. Trápí je se pocity méněcennosti pro různé společenské neúspěchy. Dívky, které dozrávají časněji, jsou z hlediska vývoje osobnosti spíše v nevýhodě. Projevuje se u nich častý rozpor mezi rychlým tělesným dozráváním a duševní vyspělostí. Bývají sexuálně atraktivní a budí pozornost ve třídě i mimo ni. Pozdě dozrávající děvčata nemají v tomto věku zvláštní nevýhody.

Langmeier, Matějček (1959) charakterizují období dospívání jako období dramatických změn a to především změn tělesných, které se projevují vzrůstem postavy, svalové síly, rozvojem druhotných pohlavních znaků atd.

2.4 Socializace v období dospívání

Vágnerová (2000) uvádí, že konec pubescence je spojen s ukončením povinné školní docházky a volbou další vzdělávací varianty, která už není povinná, ale umožňuje dospívajícím získat určitou profesní roli.

Sociální poznávání

Hodnocení jiných lidí se v průběhu dospívání mění především díky rozvoji rozumových schopností. Pubescent by chtěl vědět, jací lidé jsou, resp. jací by mohli být na rozdíl od mladších dětí, které si všimají toho, jak se lidé jeví. Posuzování lidí je dovednost, která je ovlivněna zkušenostmi.

Autorka uvedla několik rozdílů mezi dospívajícími a dětmi v oblasti poznávání a posuzování lidí:

- pubescenti dokážou současně využít většího množství informací, které jsou schopni začlenit do jednoho celkového dojmu, kdežto u dětí je typické, že použijí jednu informaci, která je pro ně důležitá a upoutá jejich pozornost.
- názory dospívajících jsou diferencovanější, užívají rozmanitějších popisů a v hodnocení se objevují abstraktní výrazy, které vystihují různé psychické vlastnosti. Děti si spíše všimají toho, co je pro ně nápadné.
- dojmy pubescentů jsou subjektivní, dospívající si uvědomují, že ostatní mohou určitého jedince posuzovat zcela odlišně. Děti pro hodnocení druhých používají jen to, co je významné, a jsou přesvědčeny, že ostatní myslí totéž.
- pubescenti dovedou do svého hodnocení zahrnout i protikladné kategorie zdánlivě neslučitelné např. že je někdo fajn i protivný. Dětem by toto připadalo nesmyslné, protože by pro ně dotyčná osoba byla buď přátelská, nebo protivná.

Sociální role

Sociální role pubescentů procházejí v tomto období proměnou, která je ovlivněna jejich zevnějškem, který vlivem tělesného dospívání ztrácí dětskou podobu a jejich tendencí k emancipaci ze závislosti na rodině. Pubescenti odmítají podřízenou roli, resp. odmítají nadřazenost autorit, jako jsou rodiče a učitelé a jsou vůči nim kritičtí. Pubescenti neakceptují názory a rozhodnutí autority zcela bezvýhradně, ale přemýšlí o nich a především diskutují. Dohadování s autoritou a demonstrace jejího odmítání je typickým znakem puberty. Pubescenti na autoritu neútočí proto, aby ji zlikvidovali, ale aby se jí sami stali. Vůči dospělým bývají značně netolerantní. Lpí na rigidním dodržování pravidel a zdůrazňují absolutní spravedlnost, tzn., že pravidla musí dodržovat všichni a ne jen děti v podřízené pozici. V dospívání obecně sílí význam a vliv vrstevnických skupin. Role, které dospívající ve vrstevnické skupině získávají, mají velký význam pro jejich identitu. Dospívající mají potřebu být skupinou pozitivně přijati, mít zde své místo. Rodiče mívají v tomto období pocitu nevděku, protože dítěti mnohdy více záleží na tom, co řeknou kamarádi, než na

názorech a pocitech rodičů. Tímto způsobem dospívající vyjadřují potřebu zmenšit závislost na rodině.

Komunikace

V období pubescence je pro komunikaci dospívajících s dospělými typické vzájemné nepochopení a zvýšené napětí vyúsťující někdy až v konflikty. Dospívající chtějí být akceptováni jako rovnocenní partneři a pokud pociťují, že tomu tak není, přestávají komunikovat nebo provokují. Dospívající mají sklony k neustálému argumentování, omílání určitých tvrzení, neochotě naslouchat dospělým. Často reagují tak vztahovačně a přecitlivěle, že se jim nedá téměř vůbec nic říct. Jejich rozlady a odmítání rozhovoru jsou pro dospělé občas dost nesrozumitelné. Avšak i dospělí přispívají k obecnému zmatku svou netrpělivostí, znechucením a únavou, což působí na vzájemnou komunikaci rušivě. Ve vztahu k vrstevníkům probíhá komunikace odlišně. Dospívající si vytvářejí komunikační styly typické užíváním určitých slovních obrátů, preferencí některých slov, specifických oslovení. Pubescenti rádi ve svých sděleních používají hrubší a slangové výrazy, jsou hluční, především pokud jsou ve skupině. Komunikaci doprovází hihňání, hulákání, strkání, čímž se zviditelňují.

Normy a pravidla chování

Dospívající jsou natolik vyzrálí, že jsou schopni přemýšlet o obsahu jednotlivých norem. Probírají jejich význam a důsledky. Pochybují, uvažují a hledají lepší nežli ideální řešení. Takové úvahy podporují jejich pocit sebevědomí a kompetentnosti. Morální hodnoty dospívající přijímají jen tehdy, jsou-li o jejich hodnotě přesvědčeni. V období dospívání mají velký význam normy stanovené vrstevníky, které mají přednost před normami rodiny. Dospívající akceptují pravidla vrstevnické skupiny a chovají se podle nich. Zejména to platí ve vztahu k normám, upravujícím vztahy a chování ve skupině. Tlak na jejich dodržování bývá enormní a jejich překročení je trestáno. Nejhorší variantou je vyloučení ze skupiny a následná izolace. V této vývojové fázi se dospívající stávají závislejšími na vrstevnících. Vazba k rodině však zůstává zachována, i když dospívající prohlašují opak. (Vágnerová, 2000).

Říčan (1990) v tomto období hovoří o pubescentním negativismu, který charakterizuje převládající kritičností dospělých, napětím, vzdorem a někdy dokonce i vzpourou. Pubescentní vzpouru považuje za normální vývojové stadium, které usnadňuje dospívajícím vymanit se z dětinské citové závislosti.

3 VSETÍNSKO

3.1 Vsetín - základní informace

3.1.1 Geografické údaje

Město Vsetín se nachází ve východní části Moravy, ve Zlínském kraji. Rozkládá se mezi Vsetínskými a Vizovickými vrchy, na horním toku řeky Vsetínské Bečvy. Leží v nadmořské výšce 348 m.n.m. Celková výměra katastru města je 5761,49 ha. Nejvyšším místem katastru je vrch Cáb s nadmořskou výškou 841 m ve Vsetínských vrších. Městem protéká řeka Vsetínská Bečva. (www.mestovsetin.cz).

3.1.2 Demografické a ekonomické údaje

K 31.12.2009 žilo na území města Vsetína celkem 27 558 obyvatel. Z toho 13 167 mužů a 14 391 žen. Z pohledu ekonomické aktivity obyvatelstva města je celkem 70% obyvatel města v produktivním věku (15 – 64 let), 14% obyvatel ve věku předproduktivním (0 – 15 let) a 16% obyvatel v poproduktivním věku (občané starší 65 let). Průměrný věk obyvatel Vsetína je 41 let, což je srovnatelné s celostátním průměrem v České republice (40,2 let). (www.mestovsetin.cz).

3.1.3 Kultura, sport a volný čas

Vsetín nabízí svým obyvatelům a návštěvníkům bohaté kulturní vyžití. Ať už v oblasti výtvarného, divadelního, hudebního či valašského lidového umění. Působí zde dva velké folklorní soubory Vsacan a Jasénka, řada pěveckých souborů, několik ochotnických divadelních spolků působících v Lidovém domě či loutkové divadélko Kohútek, které našlo své zázemí ve vsetínském domě kultury. Kromě neziskových organizací se o bohatý kulturní program stará také městský úřad. Ten pořádá nejen výstavy regionálních i světoznámých výtvarníků v Galerii Stará radnice a výstavní síni úřadu, ale také mezinárodní folklorní festival Vsetínský krpec, mezinárodní fotografickou soutěž Interfotoklub Vsetín, oblíbený Vsetínský jazzový festival Josefa Audese, kulturně společenskou akci s názvem Valašské záření

nebo Letní filmový maraton. Na své si ve Vsetíně přijde i mladá generace a to díky klubům a místním kapelám. Na Vsetíně žijí a často koncertují také nositelé ceny Akademie populární hudby - členové dua Žamboši. O komerční kulturu se na Vsetíně stará městská společnost Dům kultury Vsetín s.r.o.

Vsetín se rovněž pyšní dlouholetou sportovní tradicí. Město je součástí Národní sítě zdravých měst a patří k nejaktivnějším. Budují se nová moderní dětská hřiště, udržují cyklostezky, přímo ve městě začínají zajímavé turistické trasy i naučné stezky. V letních měsících je možné k relaxaci využít koupaliště, zahrát si mini-golf, squash, hokejbal, nohejbal, zakusit adrenalin ve skate parku nebo při motoristických sportech, na fotbalovém hřišti nebo při nácvičku Aikido. V zimních měsících své příznivce přivítá zimní stadion nebo lyžařský areál, v okolí města jsou upraveny krásné tratě pro běžkaře. Celoročně je možnost navštívit fitness centra nebo využít nabídek dalších sportovních organizací.

Ve Vsetíně působí také řada nestátních neziskových organizací věnujících se činností v oblasti práce s dětmi a volnočasových aktivit. Jmenujme např. Enter – centrum pro rodinu a volný čas, Klub přátel dětí a mládeže – LUHÁK a řada dalších. (www.mestovsetin.cz)

3.1.4 Školství

Ve správě úseku školství města Vsetín je 9 mateřských škol, 5 základních škol a školské zařízení Alcedo - středisko volného času Vsetín. Dále město Vsetín, jako jeden ze tří členů sdružení právnických osob (Město Vsetín, Univerzita Palackého Olomouc a Salesiánské sdružení Vsetín) plní zakladatelskou funkci k Základní škole Integra Vsetín, která zabezpečuje společné vzdělávání dětí zdravotně znevýhodněných a dětí zdravých. (www.mestovsetin.cz).

Základní školy

Základní vzdělávání na území města zajišťuje celkem 8 škol a to:

- 5 základních škol zřízených městem Vsetín (ZŠ Ohrada, ZŠ Luh, ZŠ Sychrov, ZŠ Trávníky, ZŠ Rokytnice)

- 1 soukromá základní škola (ZŠ Integra Vsetín)
- 1 víceleté gymnázium (Masarykovo gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Vsetín)
- 1 základní škola zřizovaná Zlínským krajem (Základní škola a Mateřská škola Vsetín, Turkmenská, která zabezpečuje vzdělávání zdravotně postiženým dětem a dětem ze sociokulturně znevýhodněného prostředí). (www.mestovsetin.cz)

V této podkapitole bych se ráda v obecné rovině blíže zaměřila na prezentaci základních škol, v nichž bylo realizováno dotazníkové šetření.

Základní škola Vsetín Ohrada - škola má více jak třicetiletou tradici (zřízena v roce 1976) a v současné době je ve školním vzdělávacím programu profilována jako základní škola s rozšířenou výukou jazyků. Od školního roku 2008/2009 se v 1., 2., 6. a 7. ročníku vyučuje podle školního vzdělávacího programu „Učme se pro život“. V ostatních ročnících se vyučuje podle vzdělávacího programu Základní škola a Základní škola s rozšířenou výukou jazyků.

K 30.9.2008 měla škola k dispozici 18 tříd z toho 10 na 1. stupni a 8 na 2. stupni. Celkový počet žáků byl 411.

Cílem školy je poskytnout dětem kvalitní základy všeobecného vzdělání doplněné především o jazykové dovednosti.

Nepovinné a povinně volitelné předměty

- nepovinné předměty – sportovní hry, hra na hudební nástroj
- povinně volitelné předměty – informatika a výpočetní technika, pohybové a sportovní hry, anglická a německá konverzace

Zájmové kurzy

- kurz výtvarné výchovy
- kurz anglického a německého jazyka
- kurz florbalu a gymnastiky
- předplavecký kurz
- hra na flétnu

- dramatický kroužek

Zájmové aktivity

- turistický kurz pro 6. ročník
- lyžařský kurz pro 7. ročník
- cyklistický kurz pro 8. ročník
- vodácký kurz pro 9. ročník

Školní družina a školní klub

Žáci pracují ve skupinkách se svými vychovatelkami. Sportují, věnují se výtvarným činnostem. Odpočinková část je vyplněna čtením knih na pokračování, poslechem pohádek, individuální kresbou, stolními hrami apod. (www.zsohrada.cz).

Základní škola Vsetín Luh – škola byla založena v roce 1966. Ve škole se vyučuje v 5. ročníku podle školního vzdělávacího programu Základní škola a v ostatních ročnících podle školního vzdělávacího programu Základní škola – škola pro všechny. Ve škole jsou také zřízeny třídy pro děti se specifickými poruchami učení a specifickými poruchami chování.

Ve školním roce 2009/2010 bylo ve škole celkem 25 tříd z toho 12 na 1. stupni a 13 na 2. stupni. Celkový počet žáků činil 501.

Nepovinné a volitelné předměty

- nepovinné předměty – zpěv a pohybová výchova, anglický jazyk 1. a 2. roč., sportovní příprava 1. a 2. roč., individuální logopedická péče, ambulantní náprava dyslexie
- volitelné předměty – literárně dramatická výchova (6., 7. roč.), seminář z přírodovědných předmětů (6., 7., 8. roč.), sportovní příprava (7., 8., 9. roč.), cvičení z matematiky, českého jazyka (6., 7., 8., 9. roč.), technické činnosti (9. roč.), cizí jazyky – ruský, německý jazyk (7., 8., 9. roč.), společenskovední seminář (8., 9. roč.), základy ekonomiky (9. roč.).

Školní družina a školní klub

V rámci školní družiny jsou nabízeny zájmové činnosti: keramika, vaření, plavání, florbal, country tance, práce s počítačem, hra na flétnu a knihovna.

V rámci školního klubu jsou nabízeny zájmové činnosti: sportovní hry – florbal, plavání, základy gymnastiky, hip-hop, výpočetní technika, sportovní lezení, vaření, školní parlament.

Své místo ve škole si našly díky aktivitě lektorů z řad vyučujících i kroužky v oblasti pěvecko-pohybové a výtvarné. Folklórní soubor Malý Luháček navštěvovaly především děti předškolního věku z MŠ Luh, v průběhu školní docházky mají možnost navazovat na získané dovednosti v nepovinném předmětu Zpěv a pohybová výchova.

Na škole působí i Školní sportovní klub, který měl ve školním roce 2009/2010 v činnosti tři oddíly – lezecký, atletický a florbalový. (www.skolaluh.cz).

Základní škola Vsetín Trávníky - škola patří mezi nejstarší vsetínské školy. Byla založena v roce 1953. Ve škole se vyučuje v 1. – 3. a 6. – 8. ročníku podle školního vzdělávacího programu „Vstupte s námi do světa moudrosti a zábavy“. Žáci 4. – 5. a 9. ročníku jsou vyučováni podle vzdělávacího programu Základní škola – ve třídách 4.A a 5.A s rozšířenou výukou hudební výchovy a ve třídách 4.B a 5. B s rozšířenou výukou výtvarné výchovy. Od 1.9.2004 je škola zařazena do sítě škol z rozšířenou výukou tělesné výchovy pro kmenový sport plavání.

Ve školním roce 2009/2010 navštěvovalo školu 525 žáků rozdělených do 24 tříd z toho 15 na 1. stupni a 9 na 2. stupni.

Nepovinné a volitelné předměty

- nepovinné předměty – výtvarná výchova I (kresba + malba), výtvarná výchova II (kresba, malba, keramika), hudební výchova I (sborový zpěv), hudební výchova II (hra na flétnu), zájmový TV I (chlapci), zájmový TV II (dívky), florbal I (1. stupeň), florbal II (2. stupeň), orientální tanec
- volitelné předměty – hudební výchova, výtvarná výchova, člověk a příroda (environmentální výchova, německý a ruský jazyk, anglická konverzace)

Školní družina a školní klub

Školní družina nabízí zájmové kroužky: divadelní (3x), dovedné ruce (2x), angličtina (5x), hra na kytaru, flétnu, sportovní hry, „volné“ plavání, orientální tanec, judo, stolní tenis.

Školní klub nabízí zájmové kroužky: šprtec, šachy, elektronické šipky, stolní tenis, stolní hry, florbal, počítače – internet, automodelářský kroužek, kulečnick, pétanque, „volné“ plavání.

Na škole působí pěvecký sbor Trávníček, který se pravidelně zúčastňuje řady akcí. (www.zs-travniky.cz).

3.2 Základní školy na vsetínsku

Na vsetínsku působí celkem 34 základních škol, jejichž zřizovateli jsou příslušné obce. (www.zlin.czso.cz).

Bližší se zaměřím na prezentaci základních škol, ve kterých bylo realizováno dotazníkové šetření.

Základní škola Hovězí – škola byla slavnostně otevřena v roce 1957. V 1. – 3. a 6. – 8. ročníku se vyučuje dle vzdělávacího programu Základní škola a ve 4. – 5. a 9. ročníku dle Školního vzdělávacího programu.

Ve školním roce 2009/2010 navštěvovalo školu celkem 280 žáků rozdělených do 15 tříd z toho 7 na 1. stupni a 8 na 2. stupni.

Součástí školy je školní družina, školní klub a knihovna. Škola organizuje lyžařské kurzy a plavecký výcvik žáků. Dále nabízí kroužky - volejbal, florbal, keramika a karate.

Ve spolupráci s městem Karolinka probíhá v budově i výuka hry na hudební nástroje. Velmi dobré podmínky má škola pro výuku pěstitelství a praktické vyučování. Výuka cizích jazyků (angličtina a němčina) probíhá již od 4. ročníku.

V areálu školy bylo vybudováno víceúčelové hřiště s umělým povrchem sloužící zejména k malé kopané, volejbalu, tenisu, basketbalu a nohejbalu. (Výroční zpráva o činnosti ZŠ Hovězí za školní rok 2009/2010, 2010).

Základní škola Valašská Polanka – škola byla zřízena v roce 1974 a zajišťuje výuku pro 1. i 2. stupeň. V 1. – 2. a 6. – 7. ročníku se žáci vyučují podle školního vzdělávacího programu Škola pro život a ve 3. – 5. a 8. – 9. ročníku podle vzdělávacího programu Obecná škola.

Ve školním roce 2008/2009 navštěvovalo školu celkem 294 žáků rozdělených do 13 tříd z toho 5 tříd na 1. stupni a 8 tříd na 2. stupni.

Nepovinné a volitelné předměty

- nepovinné předměty – sborový zpěv, náboženství, praktikum práce na PC, cvičení z českého jazyka a matematiky, sport a pohybové aktivity, atletická příprava, technická praktika, anglická konverzace
- volitelné předměty – informatika, německý jazyk, technická praktika, pěstitelská výchova, sportovní hry, přírodopisná praktika, anglická konverzace

Školní družina

Ve školní družině jsou vytvořeny podmínky pro regeneraci sil dětí po vyučování, pro relaxační činnost, byla rozvíjena tvůrčí a výtvarná činnost, rozvoj tělesné aktivity a bylo také posilováno zdravé sebevědomí žáků. Výchovná působení vychovatelek vychází z požadavků pedagogiky volného času. Vychovatelky se snaží připravit činnosti podnětné a obsahově bohaté. Při všech činnostech je uplatňována seberealizace, zájmovost, pestrost, dobrovolnost a aktivita.

Pod vedením vychovatelek ŠD probíhaly ve školním roce v odpoledních hodinách zájmové kroužky – keramický, dramatický a míčové hry. V rámci ŠD děti trávily čas v prostorách školní družiny, v tělocvičně, na školním hřišti, na dětském hřišti u MŠ, v přírodě a v keramické dílně Kutírna.

Školní klub

V rámci školního klubu tvořila obsah výchovy mimo vyučování především výchovně – vzdělávací činnost odpočinková a rekreační, zájmová, veřejně prospěšná a dále činnosti sebeobslužné a příprava na vyučování. Všechny tyto činnosti se navzájem prolínaly.

Školní klub nabízí zájmové kroužky – taneční, keramický, včelařský a aerobic. Činnost klubu probíhá v prostorách školního klubu, v tělocvičně, na školním hřišti, v blízkém okolí školy a keramické dílně Kutírna.

Mimoškolní aktivity

Ve školním roce 2009/2010 škola nabízí řadu zájmových kroužků – záchranáři, míčové hry a netradiční sporty, základy španělštiny, kroužek moderního tance, šachový a myslivecký kroužek, keramika pro veřejnost.

Dále Základní umělecká škola Vsetín, pracoviště Valašská Polanka nabízí přípravou hudební výchovu, hru na zobcovou flétnu, klarinet, klávesové nástroje, klavír, souborovou hru a hudební nauku. Na škole také působí pěvecký sbor Polanka. (www.zsvalpolanka.cz).

Základní škola Hošťálková – škola byla založena v roce 1930 a zajišťuje výuku pro 1. i 2. stupeň. V 1. – 3. a 6. - 8. ročníku jsou žáci vyučováni podle školního vzdělávacího programu Brána poznání a ve 4., 5. a 9. ročníku se vyučuje podle vzdělávacího programu Základní škola.

Ve školním roce 2009/2010 školu navštěvovalo celkem 275 žáků rozdělených do 13 tříd z toho 5 tříd na 1. stupni a 8 tříd na 2. stupni.

Nepovinné a volitelné předměty

- nepovinné předměty – zdravotní tělesná výchova, sportovní hry
- volitelné předměty – informatika, technické činnosti, pěstitelství a chovatelství, volba povolání, konverzace z německého a anglického jazyka, matematický seminář, seminář ze zeměpisu, německý jazyk, anglický jazyk, sportovní hry, vaření

Škola nabízí žákům aktivity mimo vyučování, především v zájmových kroužcích např. florbal, volejbal, malá kopaná, aerobik, šachový kroužek, valašský kroužek, country kroužek. Součástí školy je školní družina a školní klub. (Výroční zpráva o činnosti ZŠ Hošťálková za školní rok 2009/2010, 2010).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Praktická část diplomové práce je zaměřena na zmapování nabídky a využívání volnočasových aktivit základních škol na vsetínsku a jejich vzájemné srovnání.

Na úvod považuji za vhodné vymezit základní pojmy související se zkoumanou problematikou.

Základní škola v ČR označuje všeobecně vzdělávací školu, ve které děti zahajují povinnou školní docházku (ve věku 6 let). V současné době má 9 ročníků rozdělených na 1. stupeň (1. – 5. ročník) a 2. stupeň (6. – 9. ročník). Poskytuje základní vzdělání, ale také přípravu pro další studium a praxi. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

Pojem **žák** má více významů. Za prvé je to označení pro člověka v roli vyučovaného subjektu, bez ohledu na věk, za druhé je to označení dítěte navštěvujícího základní školu. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

„**Město** - označení lidského sídla s vysokou hustotou obyvatel a komunikací, rozvinutou dělbu práce a poskytováním služeb uspokojujících převážnou většinu potřeb obyvatel a s vysokou mírou kulturní a hmotné směny“. (Jandourek, 2001, s. 155).

„**Vesnice** - malé sídlo, jehož charakteristickými rysy je relativně malý počet obyvatel (do 2000 až 5000), silná sociální kontrola, vysoký podíl zemědělské produkce, majetková i emoční vazba obyvatel k půdě, izolovanost od městské kultury a existence vlastních forem kultury, zvýšený význam tradice“. (Jandourek, 2001, s. 271).

S pojmem vesnice úzce souvisí pojem venkov. Velký sociologický slovník (1996) vymezuje venkov jako obydlený prostor mimo městské lokality tradičně charakterizovaný orientací na zemědělství a menší hustotou obyvatel, ale i jiným způsobem života, většinou propojeným s přírodou, a také jinou sociální strukturou ve srovnání s městem.

4.1 Výzkumný problém

Gavora (2000) uvádí, že každý výzkum musí začít vymezením výzkumného problému. Výzkumný problém charakterizuje jako základní orientaci výzkumu.

Hlavní výzkumný problém:

Jaká je nabídka a způsoby využívání volnočasových aktivit žáků 9. tříd základních škol na vsetínsku?

Jednotlivé dílčí výzkumné problémy:

1. Existují rozdíly v nabídce volnočasových aktivit základních škol ve městě a na vesnici?
2. Existují mezi dívkami a chlapci rozdíly ve způsobu trávení volného času?

4.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit nabídku a využívání volnočasových aktivit základních škol na vsetínsku.

4.3 Stanovení proměnných a hypotéz

Hypotéza 1: Nabídka volnočasových aktivit ZŠ ve městě je větší než nabídka volnočasových aktivit ZŠ na vesnici.

Hypotéza 2: Žáci ZŠ na vesnici tráví volný čas pasivněji než žáci ZŠ ve městě.

Hypotéza 3: Děvčata využívají více volnočasové aktivity než chlapci.

Nezávisle proměnná: žáci 9. tříd základních škol

Závisle proměnná: nabídka volnočasových aktivit

Intervenující proměnné: lokalita, pohlaví

4.4 Výzkumná metoda

K výzkumu jsem zvolila kvantitativně orientovaný výzkum – metodu dotazníkového šetření.

Dotazník „ je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí“. (Gavora, 2000).

Metoda dotazníkového šetření je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů v kvantitativním výzkumu. Je poměrně rychlá a časově nenáročná v případě její administrace. Ve většině případů umožňuje i poměrně rychlé vyhodnocení získaných dat, ovšem při volbě otevřených otázek v dotazníku se tato rychlost úměrně snižuje. Tato metoda je vhodná v případech, kdy hodláme při svém výzkumu oslovit větší počet respondentů.

Žákům byl předložen dotazník, který obsahoval celkem 27 otázek (příloha P I). V první otázce se měli žáci stručně vyjádřit, co si představují pod pojmem volný čas. Otázky 2 - 5 zjišťovaly, jakým způsobem žáci tráví volný čas, čím je ovlivňován a kde a s kým ho nejčastěji tráví.

V otázce 6 měli žáci nabídku jednotlivých volnočasových aktivit a u každé měli zaznačit, jak často se jí věnují. Měli zde možnost uvést i jiné aktivity, kterým se věnují. V otázce 7 žáci z předchozí tabulky vybírali preferovanou aktivitu. Otázky 8 a 9 zjišťovaly, jakým způsobem rodiče podporují své děti v jejich zájmech a zda vědí, jak, kde a s kým volný čas tráví.

V otázce 10 a 11 měli žáci uvést, zda se jejich zájmy změnily v průběhu časového období a pokud ano, jakým zálibám se věnovali v minulosti a jakým v současnosti. Otázky 12 – 14 byly zaměřeny na zjištění, zda žáci mají pro své zájmy dostatek času, zda jsou se svým volným časem spokojeni eventuálně, co by na něm změnili.

Otázky 15 – 19 byly zaměřeny na nabídku volnočasových aktivit ve škole, její hodnocení a zjištění, zda žáci tyto aktivity navštěvují. Otázky 20 – 24 byly dotazy na fungování školního klubu, jeho návštěvnost, dostupnost školních zájmových kroužků pro žáky, zjištění, jaké aktivity by žáci ve škole uvítali a zda jejich zájmy ovlivní nástup do další školy.

Otázky 25 – 27 zjišťovaly základní faktografické údaje o respondentech.

4.5 Výzkumný vzorek

Základní soubor by měly tvořit všechny osoby (subjekty výzkumu), o kterých chce výzkum získat informace. To však v praxi bývá nerealizovatelné, proto se ze základního souboru vybírá jen určitá část subjektů.

V rámci základních škol na vsetínsku byly záměrným výběrem vybrány 3 základní školy ve městě po dvou 9. třídách a 3 základní školy na vesnici, rovněž po dvou 9. třídách. Výzkumný vzorek tvořilo 198 respondentů 9. tříd, z toho 106 respondentů ze základních škol ve městě a 92 respondentů ze základních škol na vesnici.

Zastoupení respondentů základních škol ve městě

37 žáků Základní školy Vsetín Trávníky

35 žáků Základní školy Vsetín Ohrada

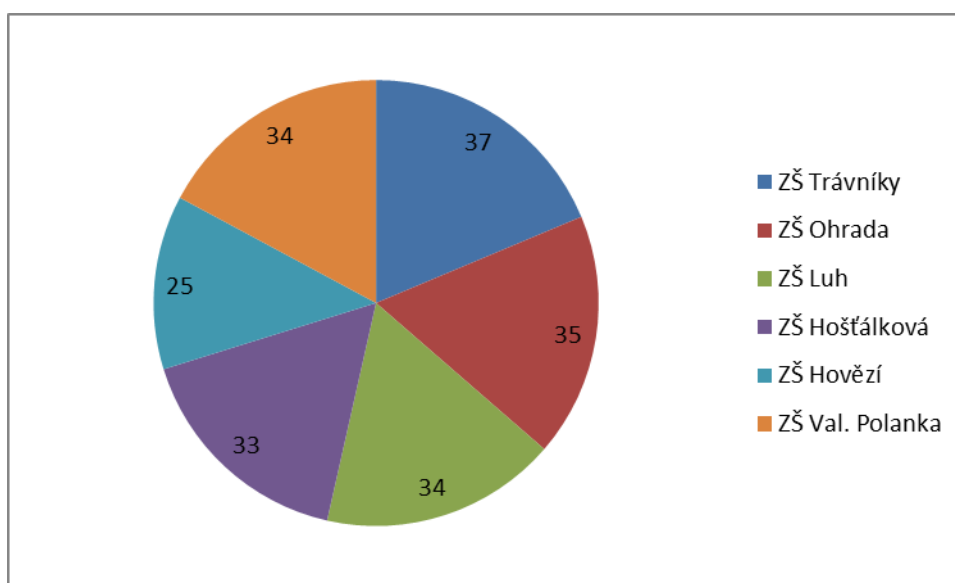
34 žáků Základní školy Vsetín Luh

Zastoupení respondentů základních škol na vesnici

33 žáků Základní školy Hošťálková

25 žáků Základní školy Hovězí

34 žáků Základní školy Valašská Polanka

Graf č. 1: Zastoupení respondentů podle jednotlivých základních škol (abs. četnost)

Tabulka č. 1: Zastoupení zkoumaných škol

Zkoumané školy	Abs.	Rel.
ZŠ město	106	54%
ZŠ vesnice	92	46%
Celkem	198	100%

4.6 Průběh sběru dat

Vlastnímu dotazníkovému šetření předcházely předvýzkum, kterým jsem si ověřila správnou formulaci a celkovou strukturu dotazníku. Předvýzkum představovala skupinka 6 žaček Základní školy Vsetín Ohrada. Děvčata se nejdříve pokusila dotazník vyplnit dle pokynů uvedených v dotazníku, a poté jsme společně diskutovaly nad tím, zda jednotlivé otázky pochopily všechny stejně, zda jsou formulace otázek jasné a srozumitelné. Po provedení drobné korektury jsem přistoupila k vlastnímu dotazníkovému šetření.

Dotazníkové šetření jsem realizovala v průběhu měsíce března 2011. Cílovou skupinu tvořili žáci 9. tříd šesti základních škol, vždy po dvou 9. třídách. Výzkum probíhal po dohodě s vedením škol. Všechny oslovené školy byly velice vstřícné a umožnily mi bezproblémovou osobní administraci dotazníků za přítomnosti pedagogů. Díky osobní administraci byla zaručena 100% návratnost dotazníků. Celkem bylo rozdáno a vráceno 198 dotazníků.

Vyplňování dotazníků probíhalo za mé osobní účasti, kdy žáci vyplňovali předložené formuláře dotazníků. Samotnému vyplňování dotazníků předcházelo stručné představení mé osoby a prosba k vyplnění dotazníků s vysvětlením jaké problematiky se dotýkají. Následoval stručný popis způsobu vyplnění dotazníků a ujištění, že jejich odpovědi jsou zcela anonymní a nebudou nijak zneužity. V závěru jsem všem respondentům poděkovala.

Vyplňování dotazníků převážně probíhalo v hodinách občanské a rodinné výchovy, případně výtvarné výchovy za přítomnosti vyučujícího. Žáci většinou neměli konkrétní dotazy. Téměř ve všech třídách žáci projevovali snahu o skupinovou spolupráci a měli tendenci vyplňování dotazníků co nejvíce protahovat. Vyplňování dotazníků trvalo max. do 30 minut.

5 ANALÝZA DOTAZNÍKŮ A PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

5.1 Analýza dotazníků a prezentace výsledků výzkumu

Analýzu dotazníků jsem provedla sama pomocí počítačového programu Microsoft Excel Starter 2010, kde jsem si vytvořila sumární přehledy pro základní školy ve městě a základní školy na vesnici. Nejdříve jsem vyhodnotila výsledky za základní školy ve městě, pak za základní školy na vesnici a provedla vzájemné srovnání získaných statistických údajů. Použila jsem standardních metod pro výpočet absolutních četností, průměrů a relativních četností.

Otázka č. 1 *Co Tě napadne, když se řekne volný čas? stručně uveď*

Tato otázka byla otevřená a žáci měli slovně vyjádřit svůj vlastní názor, co si představují pod pojmem volný čas. Na tuto otázku odpověděli všichni žáci ze základních škol ve městě i na vesnici. Všechny odpovědi jsem vložila do tabulky a podle jejich obsahu jsem vytvořila 7 různých kategorií odpovědí. Následně jsem čárkovací metodou zjistila absolutní četnost jednotlivých odpovědí a ze zjištěných údajů jsem pak vypočítala hodnoty relativní četnosti (tabulka č. 2).

Tabulka č. 2: Kategorie odpovědí

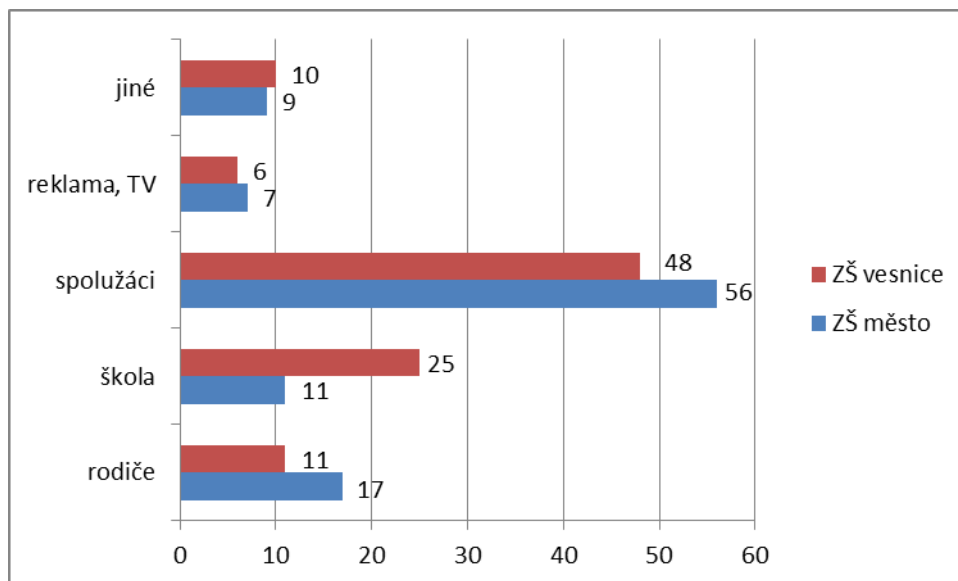
Č. kategorie	Kategorie odpovědí	ZŠ město		ZŠ vesnice	
		Abs.	Rel.	Abs.	Rel.
1	čas pro sebe, relaxace	34	32%	16	17%
2	pobyt venku, kamarádi	19	18%	11	12%
3	zábava, svoboda	20	19%	46	50%
4	sportovní aktivity	6	5%	4	5%
5	zájmy, kroužky, koníčky	8	8%	3	3%
6	mimoškolní čas	16	15%	12	13%
7	PC, TV, facebook	3	3%	0	0%
	Celkem	106	100%	92	100%

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 1

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy je možno říci, že na základních školách ve městě si nejvíce žáků představuje pod pojmem volný čas relaxaci a čas pro sebe, který mohou strávit dle svého uvážení (32%). 18% žáků si pod volným časem představuje čas trávený venku s kamarády a přáteli, 19% žáků zastává názor, že volným časem je zábava a pocit určité volnosti, svobody. 15% žáků si zase myslí, že volným časem je vše, co se netýká školy a školních povinností. 8% žáků chápe volný čas jako možnost věnovat se svým zálibám a koníčkům. Volný čas jako sportovní vyžití si představuje 5% žáků. Nejméně žáků spojuje volný čas s počítačem, televizí a facebookem (3%). Naproti tomu u žáků základních škol na vesnici výrazně převládá názor, že volným časem je zábava a volnost (50%). 17% žáků se shoduje, že volným časem je odpočinek a čas, kdy se věnují sami sobě. 13% žáků si představuje pod volným časem dobu po škole a bez učení. Volný čas jako pobyt venku s kamarády a přáteli si představuje 12% žáků. Představu volného času jako možnosti sportovního vyžití uvádí 5% žáků a 3% žáků spatřuje pod volným časem zájmy, kroužky a koníčky. Žádný z žáků nespojuje volný čas s počítačem, televizí. Na základě vzájemného porovnání zkoumaných ZŠ lze konstatovat, že v ZŠ ve městě žáci chápou volný čas především jako odpočinek a čas věnovaný sobě. Naproti tomu žáci ZŠ na vesnici se v 50% shodují, že volným časem je zábava a určitá svoboda. Uspokojující je, že v ZŠ ve městě spojuje volný čas s PC, TV jen velmi malé procento (3%) a v ZŠ na vesnici žáci volný čas s PC, TV nespojují vůbec.

Otázka č. 2 *Kdo nebo co nejvíce ovlivňuje způsob trávení Tvého volného času? vyber jednu odpověď*

V tomto případě se jednalo o otázku uzavřenou, polytomickou, kdy žáci měli možnost volby odpovědí z vícera nabízených alternativ, přičemž však mohli vybrat pouze jednu alternativu. Jednou z nabídek byla i možnost volného vyjádření kdo nebo co ovlivňuje způsob trávení volného času, který nebyl v nabídce uveden. Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti ze ZŠ ve městě i ZŠ na vesnici. Nejdříve jsem zjistila absolutní četnost všech zvolených alternativ a následně jsem vypočítala relativní četnost jednotlivých typů alternativ (graf č. 2).

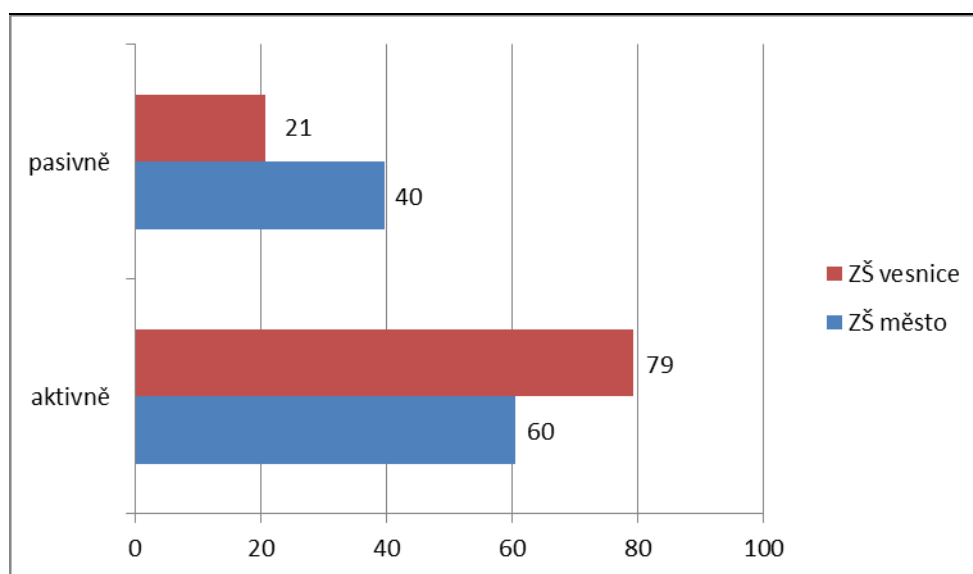
Graf č. 2: Kdo nebo co nejvíce ovlivňuje způsob trávení volného času (uvedeno v %)

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 2

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že u zkoumaných ZŠ (město, vesnice) žákům výrazně ovlivňují jejich volný čas spolužáci. V ZŠ ve městě 56% a v ZŠ na vesnici 48%. Reklama, TV ovlivňují žákům volný čas v ZŠ ve městě 7% a ZŠ na vesnici 6%. Zde vidíme, že jsou relativní četnosti u zkoumaných ZŠ téměř vyrovnané. Škola ovlivňuje žákům jejich volný čas u ZŠ ve městě 11% a u ZŠ na vesnici je to o víc jak polovinu více (25%). Rodiče ovlivňují volný čas více žákům ZŠ ve městě, než žákům ZŠ na vesnici. Možnost volného vyjádření ovlivňování volného času využilo u ZŠ ve městě 9% žáků a u ZŠ na vesnici 10% žáků. U této odpovědi je možné vyzorovat, že relativní četnosti zkoumaných ZŠ jsou téměř vyrovnané. Mezi nejčastější odpovědi patřilo, že si žáci ovlivňují volný čas sami, sami si určují, jak ho stráví, dále uváděli, že jim volný čas ovlivňuje sport, zájmové kroužky a domácí mazlíčci (zvířata). Mezi odpověďmi se objevily i nálada, počasí, hlídání dětí atd. Z obecného povědomí bychom mohli předpokládat, že žákům budou nejvíce ovlivňovat volný čas rodiče, ale na základě zjištěných údajů musíme konstatovat opak. Žákům nejvíce ovlivňují volný čas spolužáci, z čehož lze usuzovat silný vliv vrstevnických skupin.

Otázka č. 3 *Jakým způsobem nejraději trávíš svůj volný čas? vyber jednu odpověď*

Tato otázka byla uzavřená, dichotomická, což znamená, že žáci mohli zvolit pouze variantu **aktivně** nebo **pasivně**. Na tuto otázku odpověděli všichni žáci. Z jednotlivých údajů jsem nejprve zjistila absolutní četnost odpovědí, a pak jsem spočítala relativní četnost (graf č. 3).

Graf č. 3: Způsoby trávení volného času (uvedeno v %)

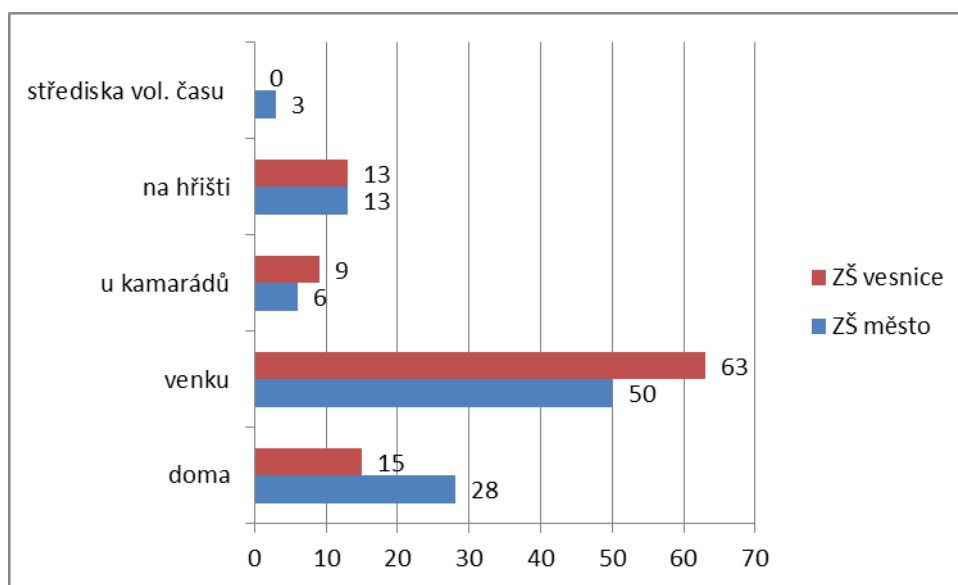
Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 3

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy lze konstatovat, že u zkoumaných ZŠ převládá u žáků aktivní způsob trávení volného času. Na základě vzájemného porovnání zkoumaných ZŠ však překvapivě vidíme, že aktivní způsob trávení volného času výrazně převládá u žáků ZŠ na vesnici (79%) oproti žákům ZŠ ve městě (60%). Naproti tomu pasivní způsob trávení volného času zase výrazně převládá u žáků ZŠ ve městě (40%).

Otázka č. 4 *Kde nejčastěji trávíš svůj volný čas? vyber jednu odpověď*

V tomto případě se jednalo o otázku uzavřenou, polytomickou, kdy žáci měli možnost volby odpovědí z vícera nabízených alternativ, přičemž však mohli vy-

brat pouze jednu alternativu. Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti ze zkoumaných ZŠ ve městě a na vesnici. Nejdříve jsem zjistila absolutní četnost všech zvolených alternativ a následně jsem vypočítala relativní četnost jednotlivých typů alternativ (graf č. 4).

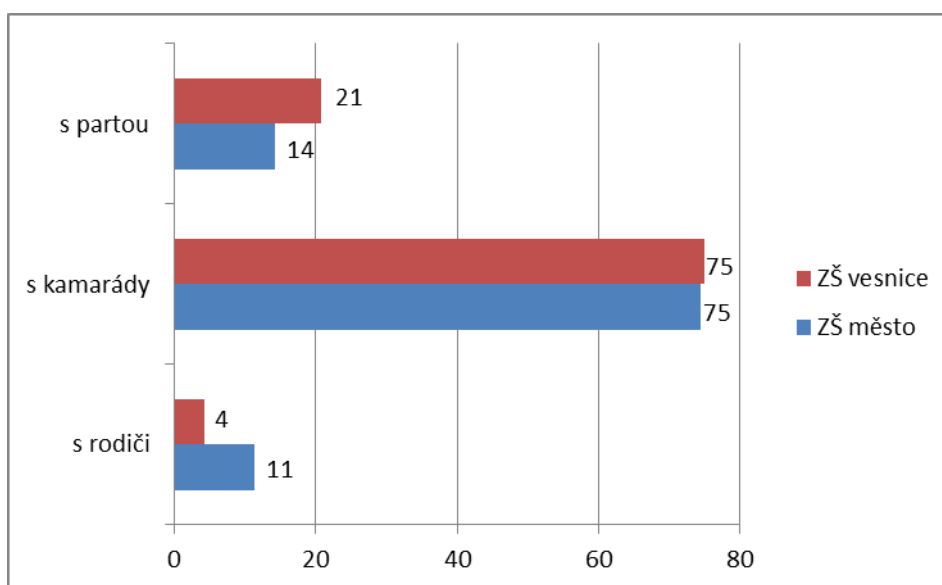
Graf. 4: Kde nejčastěji žáci tráví svůj volný čas (uvedeno v %)

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 4

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že u zkoumaných ZŠ (město, vesnice) žáci nejčastěji tráví svůj volný čas venku. U žáků ZŠ ve městě 50% a u žáků ZŠ na vesnici 63%. Výrazný rozdíl lze spatřovat u možnosti trávení volného času doma, ke které více inklinují žáci ZŠ ve městě (28%) proti žákům ZŠ na vesnici (15%). Shodné relativní četnosti zkoumaných ZŠ jsou u možnosti trávit volný čas na hřišti. U kamarádů tráví volný čas spíše žáci ZŠ na vesnici (9%), žáci ZŠ ve městě 6%. Nejméně žáků tráví volný čas organizovaně ve střediscích volného času. Žáci ZŠ ve městě v 3% a žáci ZŠ na vesnici vůbec.

Otázka č. 5 S kým nejčastěji trávíš svůj volný čas? vyber jednu odpověď'

Tato otázka byla uzavřená, polytomická, kdy žáci měli možnost volby odpovědi z vícera nabízených alternativ, přičemž však mohli vybrat pouze jednu alternativu. Na tuto otázku odpověděli všichni žáci zkoumaných ZŠ (město, vesnice). Nejdříve jsem zjistila absolutní četnost všech zvolených alternativ a následně jsem vypočítala relativní četnost jednotlivých typů alternativ (graf č. 5).

Graf č. 5: S kým nejčastěji žáci tráví volný čas (uvedeno v %)

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 5

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že u zkoumaných základních škol (město, vesnice) žáci nejčastěji tráví svůj volný čas s kamarády. Relativní četnosti jsou u zkoumaných škol shodné. K možnosti nejčastěji trávit volný čas s rodiči výrazně inklinují žáci ZŠ ve městě (11%) oproti žákům ZŠ na vesnici (4%). Naopak možnost trávit volný čas s partou převládá u žáků ZŠ na vesnici (21%). Celkově lze na základě zjištěných údajů konstatovat, že žáci zkoumaných ZŠ nejčastěji tráví volný čas s kamarády, což nás může opět utvrzovat v názoru, že vliv vrstevnických skupin je v tomto věku skutečně silný.

Otázka č. 6 *U každé činnosti z tabulky zakřížkuj, jak často se jí věnuješ*

V této otázce měli respondenti k dispozici tabulku s jednotlivými aktivitami a u každé aktivity měli zaznačit, jak často se jí věnují. Jednou z nabídky byla i možnost volného vyjádření žáků, jakým jiným aktivitám, které v nabídce nebyly uvedeny, se věnují a jak často. Na jednotlivé předtištěné aktivity odpověděli všichni respondenti, bohužel možnost vyjádřit se k jiným druhům aktivit využilo pouze 54% žáků ZŠ ve městě a 77% žáků ZŠ na vesnici. Z jednotlivých údajů jsem nejprve zjistila absolutní četnost odpovědí, a pak jsem spočítala relativní četnost (tabulka č. 3).

Tabulka č. 3: Frekvence volnočasových aktivit (uvedeno v %)

aktivity	denně		více jak 1x týdně		1x týdně		1x měsíčně		nevěnuji se		celkem	
	ZŠ město	ZŠ vesnice	ZŠ město	ZŠ vesnice	ZŠ město	ZŠ vesnice	ZŠ město	ZŠ vesnice	ZŠ město	ZŠ vesnice	ZŠ město	ZŠ vesnice
četba	12	15	20	20	13	15	27	30	28	20	100	100
kreslení	5	7	17	16	20	38	21	18	37	21	100	100
tanec	9	4	12	9	8	21	17	17	54	49	100	100
plavání	0	1	1	2	7	10	61	53	31	34	100	100
sledování TV, DVD	65	65	27	28	5	7	1	0	2	0	100	100
počítač	73	63	16	27	7	9	2	0	2	1	100	100
poslech hudby	88	80	7	10	4	6	1	3	0	1	100	100
nakupování	7	0	20	23	38	42	30	27	5	8	100	100
pobyt venku s kamarády	33	39	50	46	12	13	2	2	3	0	100	100
rodinné výlety	0	0	1	5	20	17	62	61	17	17	100	100
procházky přírodou	8	13	8	37	29	28	37	16	18	6	100	100
odpočinek	53	52	24	24	16	16	5	1	2	7	100	100
zájmové kroužky	11	9	32	30	27	17	5	6	25	38	100	100
jiné aktivity	14	30	21	30	8	10	3	0	8	7	54	77

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 6

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že se žáci ZŠ ve městě věnují denně poslechu hudby (88%), počítači (73%), sledování televize (65%), rodinným výletům (62%) a plavání (61%) jednou měsíčně, tanci (54%) nevěnují se, odpočinku (53%) se věnují denně, nakupování (38%) jednou týdně, procházkám přírodou (37%) jednou měsíčně, kreslení (37%) nevěnují se,

pobytu venku s kamarády (33%) denně, zájmovým kroužkům (32%) víc jak jednou týdně, četbě (28%) nevěnují se a jiným aktivitám (21%) víc jak jednou týdně.

Žáci ZŠ na vesnici se věnují denně poslechu hudby (80%), sledování televize (65%), počítači (63%), rodinným výletům (61%) a plavání (53%) jednou měsíčně, odpočinku (52%) denně, tanci (49%) nevěnují se, pobytu venku s kamarády (46%) víc jak jednou týdně, nakupování (42%) a kreslení (38%) jednou týdně, zájmovým kroužkům (38%) nevěnují se, procházkám přírodou (37%) a jiným aktivitám (30%) víc jak jednou týdně a četbě (30%) jednou měsíčně.

Na základě vzájemného porovnání lze konstatovat, že žáci zkoumaných škol se nejčastěji věnují poslechu hudby, počítači (hry, internet) a sledování televize, DVD. Tyto výsledky se daly očekávat a lze z nich dovodit, že média jsou u dospívajících stále na prvním místě. U možnosti vyjádřit se k jiným druhům aktivit žáci zkoumaných škol nejčastěji uváděli sportovní aktivity.

Otázka č. 7 Z předchozí tabulky vyber jednu aktivitu, kterou máš nejraději a uveď ji

Zde měli žáci z předchozí tabulky vybrat jednu aktivitu, kterou mají nejraději a měli ji uvést. Všechny údaje jsem vložila do tabulky a podle jejich obsahu jsem vytvořila 8 různých kategorií odpovědí. Následně jsem čárkovací metodou zjistila absolutní četnost jednotlivých odpovědí a ze zjištěných údajů jsem pak vypočítala hodnoty relativní četnosti (tabulka č. 4).

Tabulka č. 4: Kategorie odpovědí

Č. kategorie	Kategorie odpovědí	ZŠ město		ZŠ vesnice	
		Abs.	Rel.	Abs.	Rel.
1	hudba, zpěv, tanec	30	28%	17	18%
2	příroda, procházky	5	5%	2	2%
3	sport	16	15%	19	21%
4	kamarádi	20	19%	22	24%
5	záliby, koníčky	11	10%	14	15%
6	počítač, TV	14	13%	8	9%
7	jiné odpovědi	1	1%	3	3%
8	neodpověděli	9	9%	7	8%
	Celkem	106	100%	92	100%

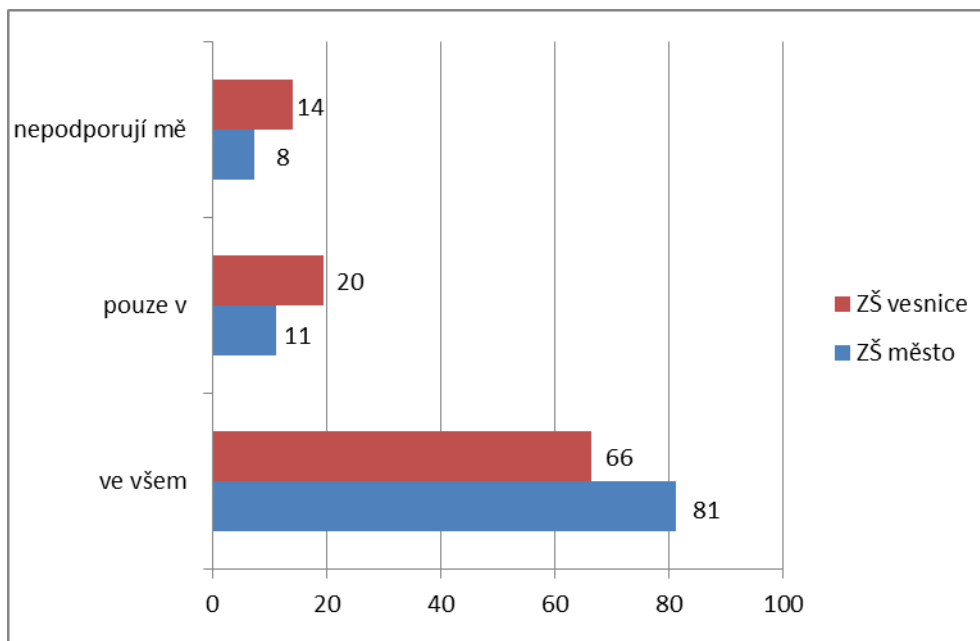
Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 7

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že u žáků základních škol ve městě patří mezi nejpreferovanější aktivity hudba, zpěv, tanec (kategorie 1 - 28%), následují kamarádi (kategorie 4 - 19%), sport (kategorie 3 - 15%), počítač, TV (kategorie 6 - 13%), záliby, koníčky (kategorie 5 - 10%), kategorie 8 - neodpověděli (9%), příroda, procházky (kategorie 2 - 5%) a kategorie 7 - jiné odpovědi (1%).

U žáků základních škol na vesnici patří mezi nejpreferovanější - kamarádi (kategorie 4 - 24%), následuje sport (kategorie 3 - 21%), hudba, zpěv, tanec (kategorie 1 - 18%), záliby, koníčky (kategorie 5 - 15%), počítač, TV (kategorie 6 - 9%), kategorie 8 - neodpověděli (8%), kategorie 7 - jiné odpovědi (3%) a příroda, procházky (kategorie 2 - 2%). Na základě vzájemného porovnání je možno říci, že u žáků ZŠ ve městě patří mezi nejpreferovanější aktivity hudba, zpěv, tanec, následují kamarádi. U žáků ZŠ na vesnici jsou na prvním místě kamarádi, následuje sport. Nejméně oblíbenou aktivitou u žáků ZŠ ve městě patří hlídání dětí (jiné odpovědi), u žáků ZŠ na vesnici příroda, procházky.

Otázka č. 8 *Jak Tě rodiče podporují v Tvých zájmech? vyber jednu odpověď*

Tato otázka byla uzavřená, polytomická, kdy žáci měli možnost volby odpovědí z vícera nabízených alternativ, přičemž však mohli vybrat pouze jednu alternativu. Jednou z nabídek byla i možnost do zvolené odpovědi doplnit své vlastní vyjádření (u odpovědi, kdy respondenti uvedli, že je rodiče podporují pouze v...). Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti. Nejdříve jsem zjistila absolutní četnost všech zvolených alternativ a následně jsem vypočítala relativní četnost jednotlivých typů alternativ (graf č. 6).

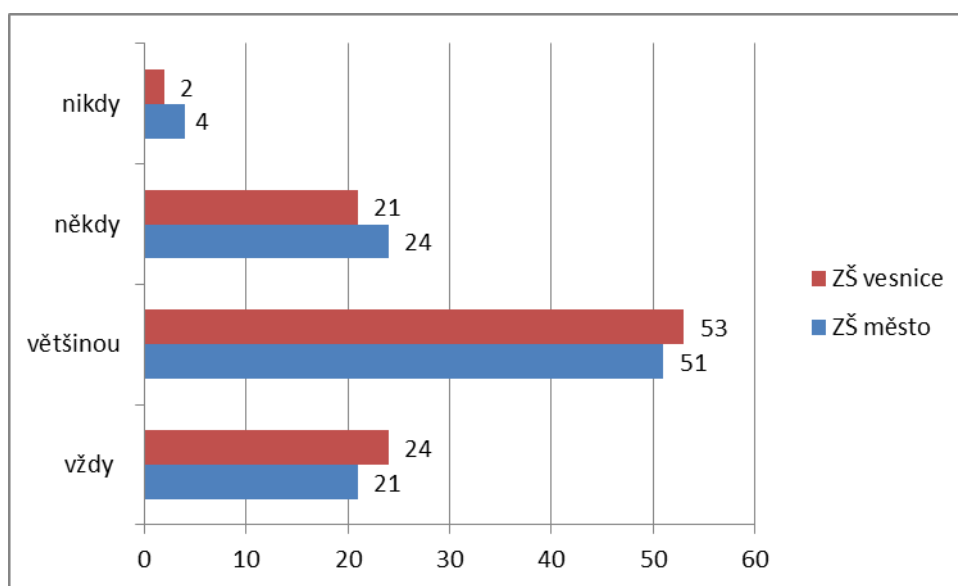
Graf č. 6: Podpora rodičů v zájmových aktivitách svých dětí (uvedeno v %)

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 8

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy je možno říci, že u zkoumaných ZŠ (město, vesnice) výrazně převládají odpovědi žáků, že je rodiče podporují ve všem, co se jejich zájmů týká (hradí jim výdaje spojené se zájmy, vozí je na tréninky, doprovází na zápasy, vystoupení atd.), přičemž tyto odpovědi výrazně převládají u žáků ZŠ ve městě (81%) oproti žákům ZŠ na vesnici (66%). 11% žáků ZŠ ve městě a 20% žáků ZŠ na vesnici uvedlo, že je rodiče v jejich zájmech podporují částečně pouze v něčem. Žáci ZŠ ve městě nejčastěji odpovídali, že je rodiče podporují pouze finančně, pak následovaly odpovědi, že je podporují pouze v určité aktivitě nejčastěji ve sportu. Žáci ZŠ na vesnici nejčastěji odpovídali, že je rodiče podporují pouze ve sportu, poté uváděli, že je podporují ve hře na hudební nástroj, následovaly finance, tvůrčí aktivity (kreslení). 14% žáků ZŠ na vesnici a 8% žáků ZŠ ve městě uvedlo, že je rodiče nepodporují v žádných aktivitách.

Otázka č. 9 *Vědí rodiče jak, kde a s kým trávíš svůj volný čas? vyber jednu odpověď*

V tomto případě se jednalo o otázku uzavřenou, polytomickou, kdy žáci měli možnost volby odpovědí z vícera nabízených alternativ, přičemž však mohli vybrat pouze jednu alternativu. Na tuto otázku odpověděli všichni žáci. Nejdříve jsem zjistila absolutní četnost všech zvolených alternativ a následně jsem vypočítala relativní četnost jednotlivých typů alternativ (graf č. 7).

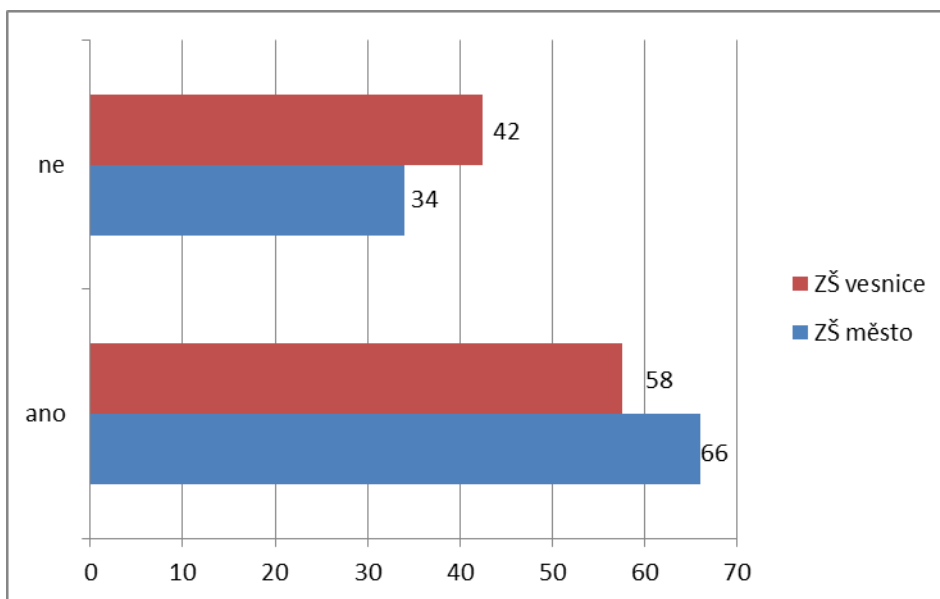
Graf č. 7: Povědomí rodičů jak, kde a s kým tráví jejich děti volný čas (uvedeno v %)

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 9

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že u zkoumaných ZŠ (město, vesnice) žáci víc jak v 50% odpověděli, že jejich rodiče většinou vědí jak, kde a s kým tráví volný čas, přičemž relativní četnosti mezi ZŠ ve městě a ZŠ na vesnici jsou téměř vyrovnané. Naproti tomu mají rodiče vždy přehled, jak jejich děti tráví svůj volný čas u žáků ZŠ ve městě v 21% a u žáků ZŠ na vesnici v 24%. Nejméně žáků odpovědělo, že jejich rodiče nikdy nemají přehled o tom, jak tráví volný čas. U žáků ZŠ ve městě 4% a u žáků ZŠ na vesnici 2%.

Otázka č. 10 *Změnily se Tvé zájmy za poslední 3 roky?*

Tato otázka byla uzavřená, dichotomická, což znamená, že žáci mohli zvolit pouze variantu **ano** nebo **ne**. Na tuto otázku odpověděli všichni žáci. Z jednotlivých údajů jsem nejprve zjistila absolutní četnost odpovědí, a pak jsem spočítala relativní četnost (graf č. 8).

Graf č. 8: Změny zájmových aktivit žáků (uvedeno v %)

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 10

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že u zkoumaných ZŠ (město, vesnice) žáci více jak v 50% odpověděli, že se jejich zájmy za poslední 3 roky změnily, přičemž hodnota relativní četnosti u ZŠ ve městě je o 8% vyšší, než hodnota relativní četnosti u ZŠ na vesnici. 34% žáků ZŠ ve městě a 42% žáků ZŠ na vesnici odpovědělo, že se jejich zájmy za poslední 3 roky nezměnily.

Otázka č. 11 *Pokud se Tvé zájmy změnily, jakým zájmům si se věnoval v minulosti a jakým se věnuješ v současnosti, uveď*

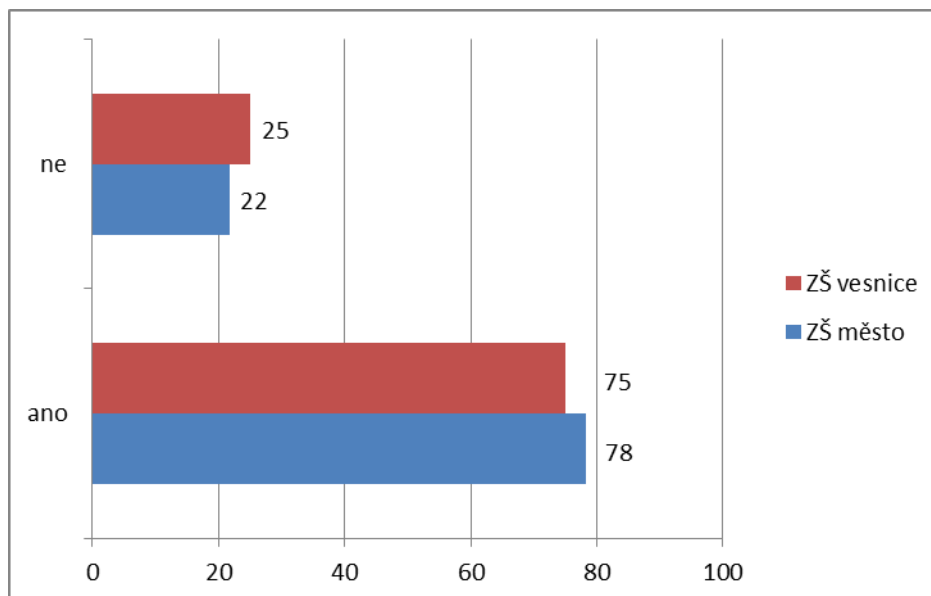
Zde měli žáci, kteří na předchozí otázku odpověděli kladně, uvést, jakým zájmům se věnovali v minulosti a jakým se věnují nyní. Na otázku odpovědělo 66% žáků ZŠ ve městě (70 ze 106 žáků) a 58% žáků ZŠ na vesnici (53 z 92 žáků). U žáků zkoumaných škol jsem změnu zájmů v minulosti a současnosti nevyhodnocovala jako změnu konkrétních aktivit, ale spíše jako změnu způsobu využívání volnočasových aktivit.

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že 11 žáků ZŠ ve městě bylo v minulosti aktivních, nyní jsou pasivní, 14 žáků bylo v minulosti pasivních a nyní jsou aktivní. 45 žáků zůstalo v minulosti i současnosti aktivních, změnily se pouze druhy aktivit např. ze sportovních na tvůrčí a naopak nebo došlo k rozšíření či omezení aktivit.

V ZŠ na vesnici bylo 5 žáků v minulosti aktivních a nyní jsou pasivní, 19 žáků bylo v minulosti pasivních, nyní jsou aktivní a 29 žáků zůstalo v minulosti i současnosti aktivních, opět se změnily pouze druhy aktivit nebo došlo k rozšíření či omezení zájmů.

Otázka č. 12 *Myslíš si, že máš ve svém životě pro aktivity a zájmy, které Tě baví, dostatek volného času?*

Tato otázka byla uzavřená, dichotomická, to znamená, že žáci mohli zvolit pouze variantu **ano** nebo **ne**. Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti. Z jednotlivých údajů jsem nejdříve zjistila absolutní četnost odpovědí a následně jsem spočítala relativní četnost (graf č. 9).

Graf č. 9: Vyjádření žáků, zda mají pro své zájmy dostatek volného času (uvedeno v %)

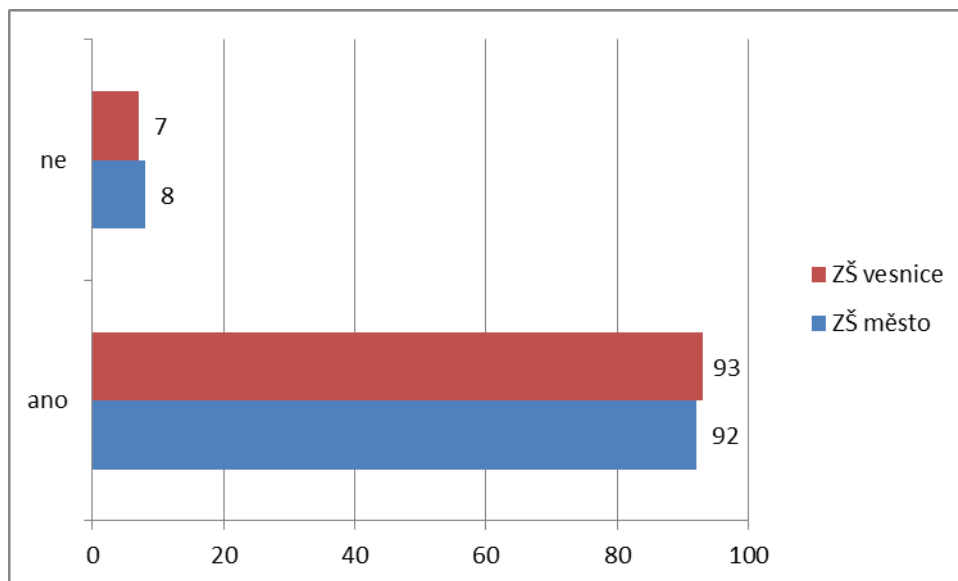
Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 12

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy není pochyb, že žáci ZŠ ve městě i na vesnici mají ve svém životě pro své zájmy a aktivity dostatek volného času. Žáci ZŠ ve městě se takto vyjádřili v 78% a žáci ZŠ na vesnici v 75%. 25% žáků ZŠ na vesnici a 22% žáků ZŠ ve městě odpovědělo, že pro své záliby dostatek volného času nemají. Na základě vzájemného porovnání lze říci, že mezi kladnými odpověďmi žáků zkoumaných ZŠ (město, vesnice) a zápornými odpověďmi žáků zkoumaných ZŠ nejsou výraznější rozdíly.

Otázka č. 13 *Jsi spokojený/á s tím jak trávíš svůj volný čas?*

V tomto případě se jednalo o otázku uzavřenou, dichotomickou, což znamená, že žáci mohli zvolit pouze variantu **ano** nebo **ne**. Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti. Z jednotlivých údajů jsem nejdříve zjistila absolutní četnost odpovědí a následně jsem počítala relativní četnost (graf č. 10).

Graf č. 10: Spokojenost žáků s trávením volného času (uvedeno v %)

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 13

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy lze zcela jednoznačně konstatovat, že žáci ZŠ ve městě i na vesnici jsou spokojeni s tím, jak tráví svůj volný čas. U ZŠ ve městě 92% žáků, u ZŠ na vesnici 93% žáků. 8% žáků ZŠ ve městě a 7% žáků ZŠ na vesnici se vyjádřilo, že se svým volným časem spokojeni nejsou. Na základě vzájemného porovnání lze pozorovat, že relativní četnosti záporných odpovědí u žáků zkoumaných ZŠ (město, vesnice) jsou ve srovnání s relativními četnostmi kladných odpovědí zcela zanedbatelné.

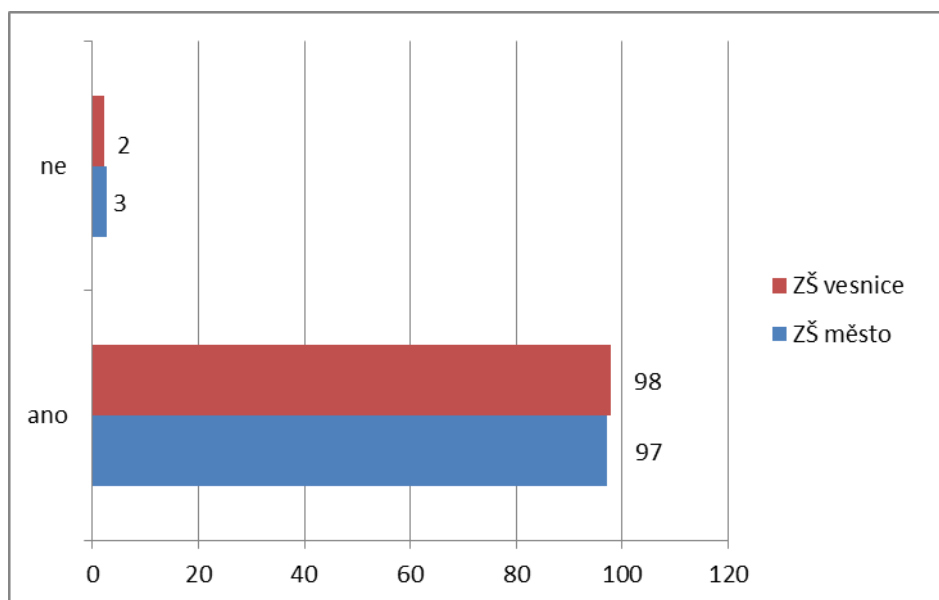
Otázka č. 14 *Pokud nejsi spokojený/a se svým volným časem, co bys na něm chtěl/a změnit? stručně uveď*

Žáci, kteří na předchozí otázku odpověděli záporně, se měli vyjádřit, co by na svém volném čase chtěli změnit. Na tuto otázku odpovědělo 8% žáků ZŠ ve městě (8 ze 106 žáků) a 7% žáků ZŠ na vesnici (6 z 92 žáků). Žáci ZŠ ve městě spatřují změnu svého volného času v tom, že by chtěli být aktivnější – chtěli by více času trávit se svými kamarády, více se věnovat sportovním a tvůrčím činnostem, být více s rodinou, více výletů, méně času trávit u počítače, více chodit se psem. Jeden z respondentů odpověděl velmi negativně, kdy se vyjádřil, že by změnil vše, rodinu, školu. Žáci ZŠ na vesnici také spatřují změnu svého volného času v tom

být aktivnější – méně času trávit u počítače, více chodit do společnosti, více se věnovat tomu, co je baví, více chodit ven, umět si plánovat čas.

Otázka č. 15 *Nabízí vaše škola nějaké volnočasové aktivity (zájmové kroužky)?*

Tato otázka byla uzavřená, dichotomická, to znamená, že žáci mohli zvolit pouze variantu **ano** nebo **ne**. Na tuto otázku odpověděli všichni žáci ZŠ ve městě i na vesnici. Z jednotlivých údajů jsem nejdříve zjistila absolutní četnost odpovědí a následně jsem spočítala relativní četnost (graf č. 11).

Graf č. 11: Vyjádření žáků, zda škola nabízí volnočasové aktivity (uvedeno v %)

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 15

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že žáci ZŠ ve městě i na vesnici jednoznačně odpověděli, že jejich škola volnočasové aktivity nabízí. U ZŠ ve městě 97% žáků, u ZŠ na vesnici 98% žáků. 3% žáků ZŠ ve městě a 2% žáků ZŠ na vesnici odpovědělo, že jejich škola volnočasové aktivity nenabízí. I zde je možno vidět, že relativní četnosti záporných odpovědí u zkoumaných ZŠ (město, vesnice) jsou ve srovnání s relativními četnostmi kladných odpovědí zcela zanedbatelné. Rovněž lze vyzorovat, že relativní četnosti mezi klad-

nými odpověďmi žáků zkoumaných ZŠ (město, vesnice) a mezi zápornými odpověďmi žáků zkoumaných ZŠ (město, vesnice) jsou téměř vyrovnané.

Otázka č. 16 *Pokud nabízí vaše škola nějaké volnočasové aktivity, uveď jaké*

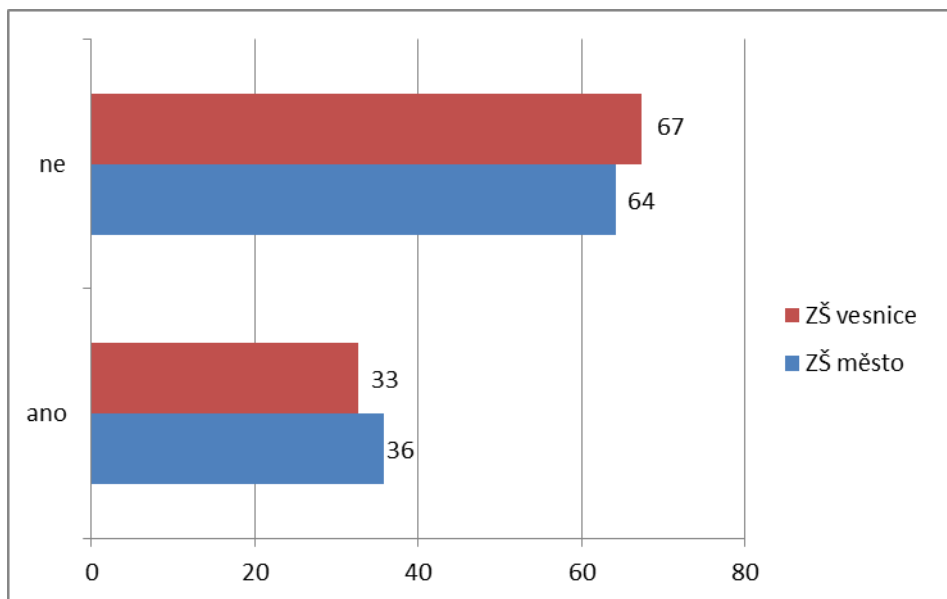
Žáci, kteří na předchozí otázku odpověděli kladně, se měli vyjádřit, jaké volnočasové aktivity škola nabízí. Na otázku odpovědělo 94% žáků ZŠ ve městě (100 ze 106 žáků) a 92% žáků ZŠ na vesnici (85 z 92 žáků).

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že základní školy ve městě nabízejí celkem 25 druhů volnočasových aktivit, mezi kterými dominují sportovní aktivity především florbal, volejbal, basketbal, fotbal, plavání, sportovní hry. Následují tvůrčí aktivity – dramatický, výtvarný, hudební kroužek, tanec, keramika, pěvecký sbor, dále jazykové kurzy, vaření, kurzy výpočetní techniky atd.

Základní školy na vesnici nabízejí celkem 31 druhů volnočasových aktivit, mezi kterými rovněž dominují sportovní aktivity (florbal, volejbal, basketbal, sportovní hry). Následují tvůrčí aktivity – keramika, kreslení, taneční kroužek, dále šachový, myslivecký, filmový kroužek, mediální výchova, vaření, jazykové kurzy, informatika, technické a pěstitelské práce.

Otázka č. 17 *Navštěvuješ ve škole po skončení výuky nějaké volnočasové aktivity (zájmové kroužky)?*

V tomto případě se jednalo o otázku uzavřenou, dichotomickou, což znamená, že žáci mohli zvolit pouze variantu **ano** nebo **ne**. Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti. Z jednotlivých údajů jsem nejdříve zjistila absolutní četnost odpovědí a následně jsem spočítala relativní četnost (graf č. 12).

Graf č. 12: Vyjádření žáků, zda navštěvují ve škole po výuce volnočasové aktivity (uvedeno v %)

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 17

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy je možno říci, že žáci ZŠ ve městě i na vesnici víc jak v 50% odpověděli, že volnočasové aktivity ve škole nenavštěvují. U ZŠ ve městě se takto vyjádřilo 64% žáků, u ZŠ na vesnici 67% žáků. 36% žáků ZŠ ve městě a 33% žáků ZŠ na vesnici naopak odpovědělo, že volnočasové aktivity ve škole využívají a navštěvují je. Na základě vzájemného porovnání zkoumaných ZŠ (město, vesnice) lze konstatovat, že mezi relativními četnostmi kladných odpovědí a relativními četnostmi záporných odpovědí nejsou výraznější rozdíly.

Otázka č. 18 *Pokud ve škole po skončení výuky navštěvuješ nějaké volnočasové aktivity, uveď jaké*

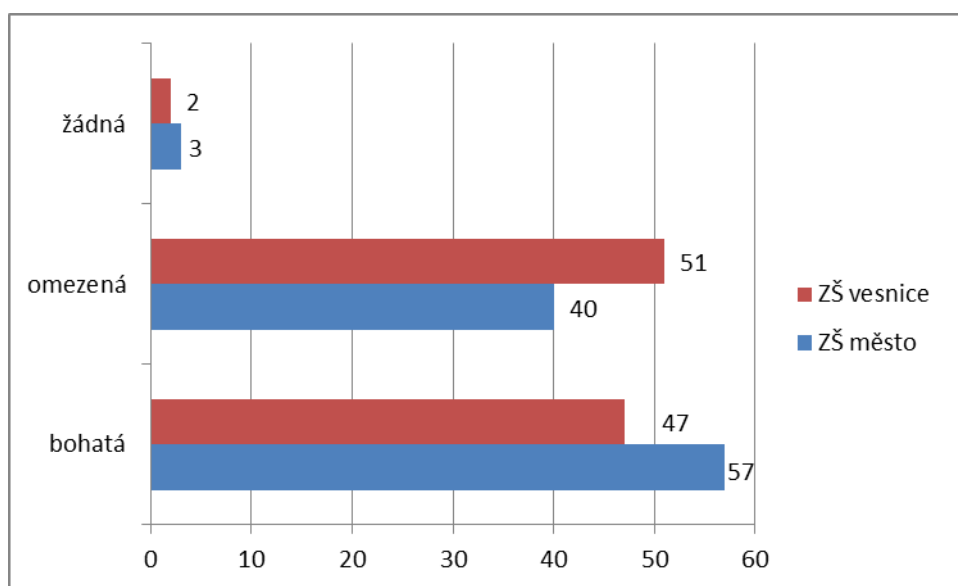
Žáci, kteří na předchozí otázku odpověděli kladně, se měli vyjádřit, jaké volnočasové aktivity ve škole navštěvují. Na otázku odpovědělo 36% žáků ZŠ ve městě (38 ze 106 žáků) a 33% žáků ZŠ na vesnici (30 z 92 žáků). Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že žáci základních škol ve městě

z celkových 25 druhů nabízených volnočasových aktivit navštěvují 15, přičemž převládají sportovní aktivity.

Žáci základních škol na vesnici z celkových 31 druhů volnočasových aktivit navštěvují 16, přičemž také převládají sportovní aktivity.

Otázka č. 19 *Jak Ty hodnotíš nabídku volnočasových aktivit ve vaší škole? Vyber jednu odpověď*

V tomto případě se jednalo o otázku uzavřenou, polytomickou, kdy žáci měli možnost volby odpovědí z vícera nabízených alternativ, přičemž však mohli vybrat pouze jednu alternativu. Na tuto otázku odpověděli všichni žáci. Nejdříve jsem zjistila absolutní četnost všech zvolených alternativ a následně jsem vypočetala relativní četnost jednotlivých typů alternativ (graf č. 13).

Graf č. 13: Hodnocení nabídky volnočasových aktivit ve školách (uvedeno v %)

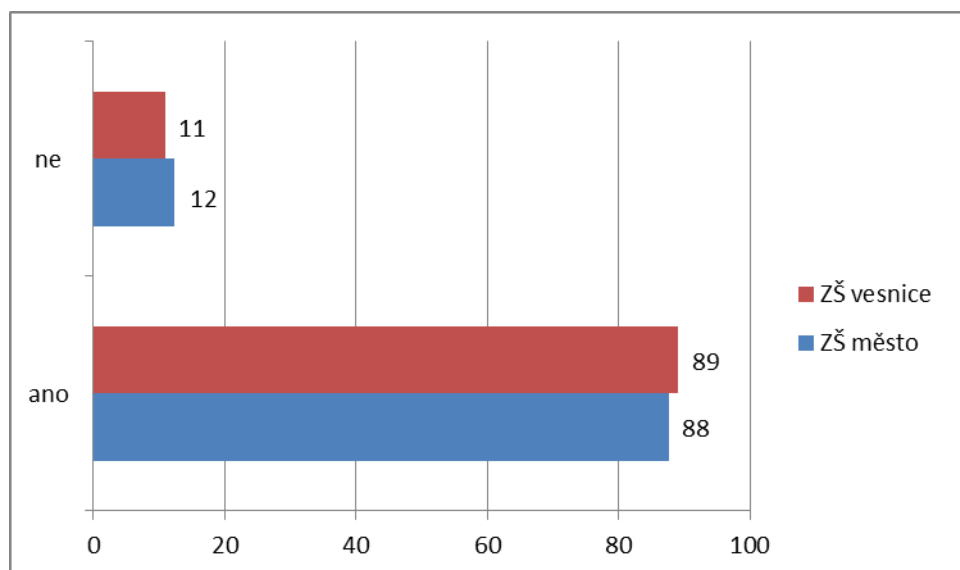
Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 19

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy je možno říci, že žáci ZŠ ve městě víc jak v 50% hodnotí nabídku volnočasových aktivit jako bohatou, což znamená, že škola nabízí sportovní i tvůrčí aktivity, 40% uvádí, že je nabídka

volnočasových aktivit omezená, což znamená, že školy nabízejí pouze určité druhy aktivit např. jen sportovní nebo jen tvůrčí a 3% žáků se vyjádřili, že nabídka volnočasových aktivit ve škole není žádná. Žáci ZŠ na vesnici hodnotí v 47% nabídku aktivit jako bohatou, víc jak 50% žáků odpovědělo, že je nabídka aktivit omezená a 2% uvedlo, že nabídka aktivit není žádná. Na základě vzájemného porovnání lze vypočítat, že žáci ZŠ ve městě převážně hodnotí nabídku volnočasových aktivit jako bohatou oproti žákům ZŠ na vesnici, kteří vnímají nabídku volnočasových aktivit spíše jako omezenou.

Otázka č. 20 *Jsou pro Tebe zájmové kroužky ve vaší škole dostupné?*

Tato otázka byla uzavřená, dichotomická, což znamená, že žáci mohli zvolit pouze variantu **ano** nebo **ne**. U záporné odpovědi měli možnost volného vyjádření, z jakého důvodu pro ně zájmové kroužky nejsou dostupné. Na otázku odpověděli všichni respondenti. Z jednotlivých údajů jsem nejdříve zjistila absolutní četnost odpovědí a následně jsem spočítala relativní četnost (graf č. 14).

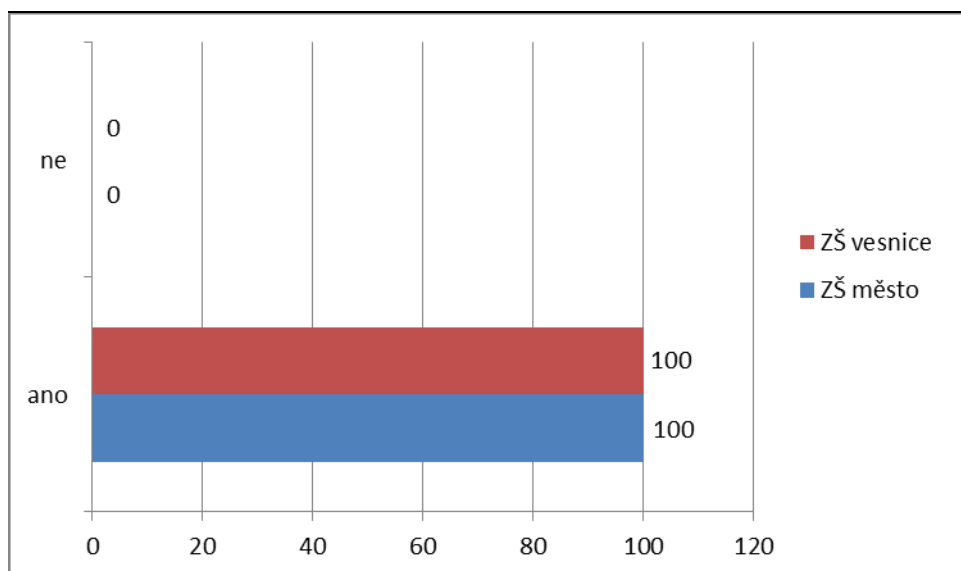
Graf č. 14: Dostupnost zájmových kroužků ve školách (uvedeno v %)

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 20

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že u zkoumaných ZŠ (město, vesnice) se žáci více jak v 50% vyjádřili, že jsou pro ně zájmové kroužky ve škole dostupné. Konkrétně 88% žáků ZŠ ve městě a 89% žáků ZŠ na vesnici. Pro 12% žáků ZŠ ve městě a 11% žáků ZŠ na vesnici zájmové kroužky dostupné nejsou. Žáci ZŠ ve městě jako nejčastější důvod uváděli věkovou hranici, tzn., že jsou kroužky dostupné pouze pro mladší žáky a dále zdravotní důvody. Žáci ZŠ na vesnici nejčastěji uváděli časové důvody a dále kapacitní důvody, kdy se vyjádřili, že jsou kroužky buď přeplněné, nebo je v nich málo lidí.

Otázka č. 21 *Máte ve vaší škole školní klub?*

V tomto případě se jednalo o otázku uzavřenou, dichotomickou, to znamená, že žáci mohli zvolit pouze variantu **ano** nebo **ne**. Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti. Z jednotlivých údajů jsem nejdříve zjistila absolutní četnost odpovědí a následně jsem spočítala relativní četnost (graf č. 15).

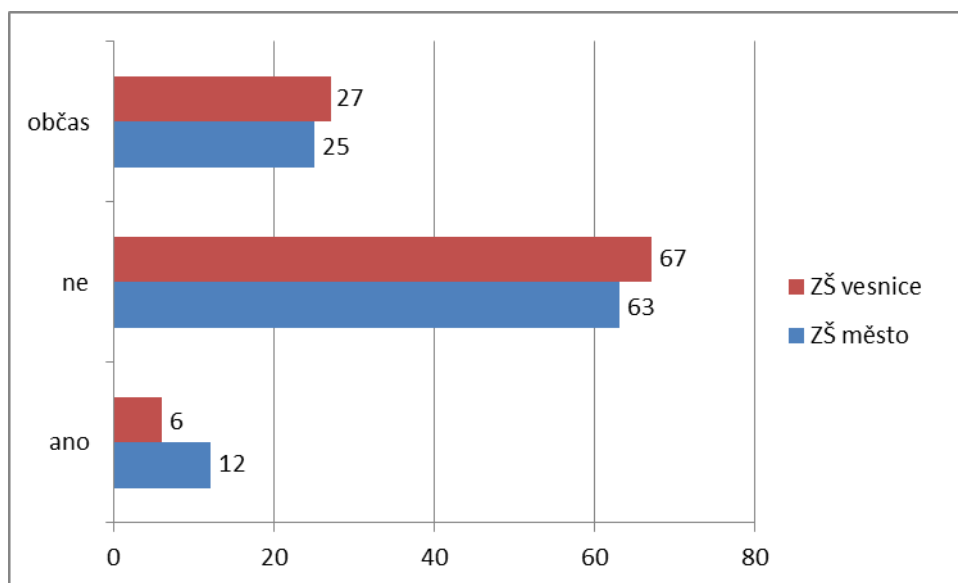
Graf č. 15: Provoz školního klubu (uvedeno v %)

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 21

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že žáci ZŠ ve městě i na vesnici shodně odpověděli (100%), že mají ve škole školní klub.

Otázka č. 22 *Pokud ve škole máte školní klub, navštěvuješ ho? vyber jednu odpověď*

Tato otázka byla uzavřená, polytomická, kdy žáci měli možnost volby odpovědí z vícera nabízených alternativ, přičemž však mohli vybrat pouze jednu alternativu. Na tuto otázku odpověděli všichni žáci. Nejdříve jsem zjistila absolutní četnost všech zvolených alternativ a následně jsem vypočítala relativní četnost jednotlivých typů alternativ (graf č. 16).

Graf č. 16: Návštěvnost školního klubu (uvedeno v %)

Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 22

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy lze konstatovat, že u žáků ZŠ ve městě i na vesnici dominují odpovědi, že školní klub nenavštěvují. Konkrétně 63% žáků ZŠ ve městě a 67% žáků ZŠ na vesnici. Z toho lze usuzovat, že žáci o služby školního klubu nejeví zájem. 25% žáků ZŠ ve městě a 27% žáků na vesnici školní klub využívají občas. Nejméně žáků odpovědělo, že školní klub

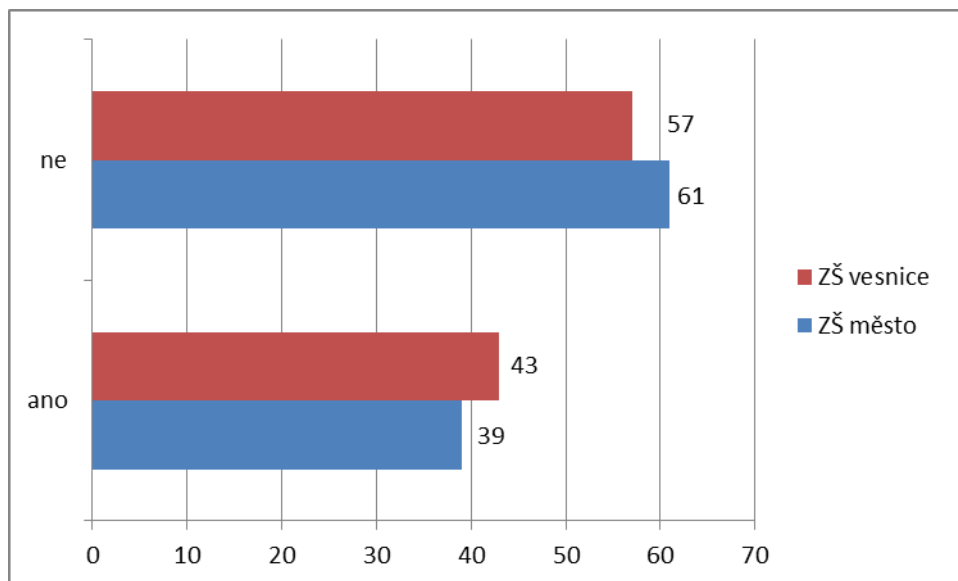
navštěvují. Zde můžeme vypočítat, že mezi relativními četnostmi odpovědí je výraznější rozdíl.

Otázka č. 23 *Jaké aktivity bys ve vaší škole uvítal/a?*

Tato otázka byla otevřená a žáci měli slovně vyjádřit svůj vlastní názor, jaké aktivity by ve škole uvítali. Na otázku odpovědělo 74% žáků ZŠ ve městě (78 ze 106 žáků) a 83% žáků ZŠ na vesnici (76 z 92 žáků). Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že žáci ZŠ ve městě i na vesnici nejčastěji odpovídali, že by ve školách uvítali především více druhů sportovních aktivit. Kromě běžně nabízených druhů sportu jako je florbal, basketbal, volejbal, by uvítali např. tenis, vybíjenou, hokejbal, házenou, jízdu na kole atd. Z dalších by uvítali více tvůrčích aktivit např. fotografický kroužek, více jazykových kurzů, zájmové kroužky spojené s přírodou apod. Někteří žáci se vyslovili, že je jim jedno, jaké aktivity by ve škole měli být, někteří by neuvítali žádné aktivity. Mezi odpověďmi byly i některé velice úsměvné např. jeden z respondentů by uvítal soutěž v pojídání koblih, jiný zase hodiny spánku.

Otázka č. 24 *Ovlivní Tvé zájmy nástup do další školy?*

Tato otázka byla uzavřená, dichotomická, což znamená, že žáci mohli zvolit pouze variantu **ano** nebo **ne**. U kladné odpovědi měli možnost volného vyjádření, jakým způsobem jejich zájmy ovlivní nástup do další školy. Na otázku odpověděli všichni respondenti. Z jednotlivých údajů jsem nejdříve zjistila absolutní četnost odpovědí a následně jsem spočítala relativní četnost (graf č. 17).

Graf č. 17: Vyjádření žáků, zda jejich zájmy ovlivní nástup do další školy (uvedeno v %)

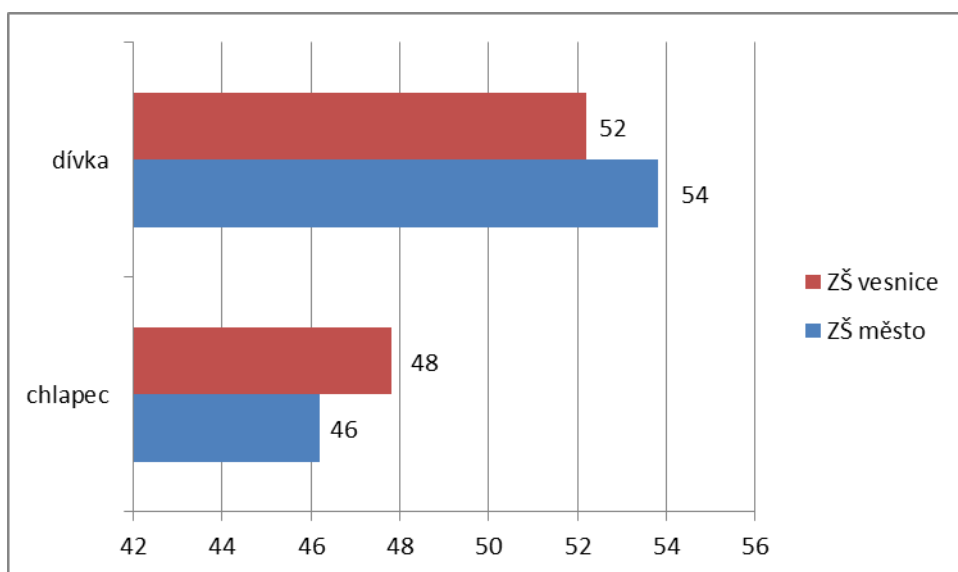
Interpretace výsledků dotazníku k otázce č. 24

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že více než 50% žáků základních škol ve městě i na vesnici je přesvědčeno, že jejich zájmy neovlivní nástup do další školy (míněno středoškolské vzdělávání). 39% žáků ZŠ ve městě a 43% žáků na vesnici odpovědělo, že jejich zájmy nástup do další školy ovlivní. Až při analýze odpovědí na tuto otázku jsem zjistila, že není příliš srozumitelně formulovaná. Zjistila jsem, že respondenti, kteří odpověděli na otázku kladně (a měli se vyjádřit, jakým způsobem zájmy ovlivní nástup do další školy), pochopili její smysl jinak. Smyslem otázky bylo zjistit, zda zájmy žáků ovlivní jejich nástup do další školy (profesní dráhu), respondenti to však pochopili opačně, tzn., zda nástup do další školy ovlivní jejich zájmy. V ZŠ ve městě pochopilo správně smysl otázky pouze 8 žáků z 41 kladně odpovídajících (abs. četnost) a v ZŠ na vesnici pouze 2 žáci ze 40 kladně odpovídajících (abs. četnost). Ve většině případů žáci zkoumaných škol odpovídali, že nebudou mít možnost věnovat se svým zájmům především z časových důvodů a díky většímu studijnímu vytížení.

Na základě analýzy této otázky jsem došla k závěru, že mohla být formulována vhodnějším způsobem, např. Myslíš si, že Tvé zájmy budou mít vliv na volbu střední školy?

Otázka č. 25 *Jsi chlapec, dívka*

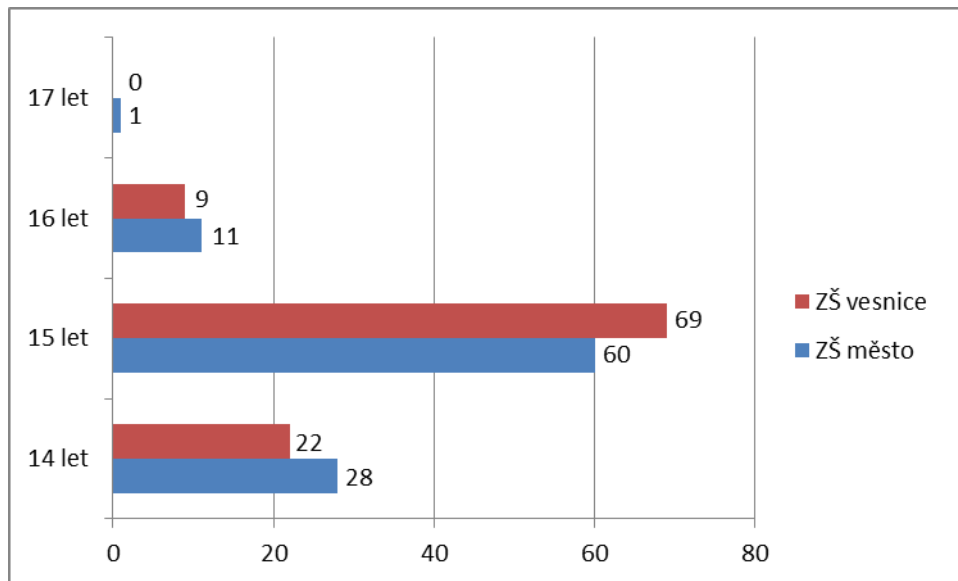
Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti. Z jednotlivých údajů jsem nejdříve zjistila absolutní četnost odpovědí a následně jsem spočítala relativní četnost (graf č. 18).

Graf č. 18: Zastoupení respondentů podle pohlaví u zkoumaných škol (uvedeno v %)

Otázka č. 26 *Kolik je Ti let?*

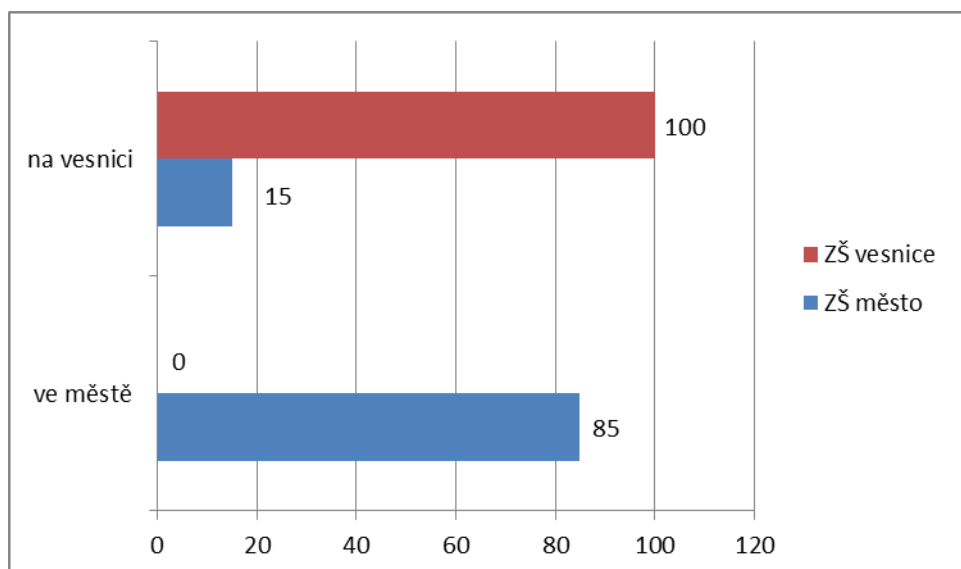
Tato otázka byla otevřená a odpověděli na ni všichni respondenti (graf č. 19).

Graf č. 19: Věková struktura respondentů u zkoumaných škol (uvedeno v %)

Otázka č. 27 *Kde bydlíš?*

Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti. Z jednotlivých údajů jsem nejdříve zjistila absolutní četnost odpovědí a následně jsem spočítala relativní četnost (graf č. 20).

Graf č. 20: Bydliště respondentů (uvedeno v %)

Interpretace výsledků dotazníku k otázkám č. 25, 26 a 27

Na základě zjištěných odpovědí a jejich následné analýzy bylo zjištěno, že u základních škol ve městě i na vesnici mají mezi respondenty převahu dívky. Ve věkové struktuře žáků zkoumaných škol výrazně převládají patnáctiletí, následují čtrnáctiletí, dále šestnáctiletí a u ZŠ ve městě i jeden sedmnáctiletý respondent. Průměrný věk žáků zkoumaných škol činí 15 let. U základních škol ve městě výrazně převládá bydliště žáků ve městě (85%), 15% žáků bydlí na vesnici a do školy dojíždí. 100% žáků základních škol na vesnici bydlí na vesnici.

Pro zjištění, zda existuje statisticky významná závislost hodnocení nabídky volnočasových aktivit u žáků ZŠ ve městě a na vesnici bylo využito testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku.

Otázka č. 19 Hodnocení volnočasových aktivit

Formulace nulové a alternativní hypotézy:

H_0 : Mezi četnostmi odpovědí na otázku č. 19 u žáků ZŠ ve městě a žáků ZŠ na vesnici není závislost.

H_A : Mezi četnostmi odpovědí na otázku č. 19 u žáků ZŠ ve městě a žáků ZŠ na vesnici je závislost.

Testování významnosti bude provedeno na hladině významnosti 0,05 (5%).

Tabulka č. 5: Hodnocení volnočasových aktivit ZŠ město a ZŠ vesnice

	bohatá	omezená	žádná	Σ
ZŠ město	60 (55,1)	43 (48,2)	3 (2,7)	106
ZŠ vesnice	43 (47,9)	47 (41,8)	2 (2,3)	92
Σ	103	90	5	198

P – pozorované četnosti (čísla uvedená v tabulce bez závorek)

O – očekávané četnosti, které odpovídají platnosti nulové hypotézy (čísla uvedená v závorkách kontingenční tabulky)

Výpočet očekávaných četností:

$$O = \frac{103 \cdot 92}{198} = \frac{9476}{198} = 47,9$$

$$O = \frac{90 \cdot 92}{198} = \frac{8280}{198} = 41,8$$

$$O = \frac{5 \cdot 92}{198} = \frac{460}{198} = 2,3$$

$$O = \frac{103 \cdot 106}{198} = \frac{10918}{198} = 55,1$$

$$O = \frac{90 \cdot 106}{198} = \frac{9540}{198} = 48,2$$

$$O = \frac{5 \cdot 106}{198} = \frac{530}{198} = 2,7$$

Výpočet hodnoty $\frac{(P-O)^2}{O}$

$$\frac{(60 - 55,1)^2}{55,1} = \frac{24,01}{55,1} = 0,436$$

$$\frac{(43 - 48,2)^2}{48,2} = \frac{27,04}{48,2} = 0,561$$

$$\frac{(3 - 2,7)^2}{2,7} = \frac{0,09}{2,7} = 0,033$$

$$\frac{(43 - 47,9)^2}{47,9} = \frac{24,01}{47,9} = 0,501$$

$$\frac{(47 - 41,8)^2}{41,8} = \frac{27,04}{41,8} = 0,647$$

$$\frac{(2 - 2,3)^2}{2,3} = \frac{0,09}{2,3} = 0,039$$

Výpočet testového kritéria:

$$x^2 = \frac{(P-O)^2}{O} = 0,436 + 0,561 + 0,033 + 0,501 + 0,647 + 0,039 = 2,217$$

Pro posouzení vypočítané hodnoty x^2 je třeba určit počet stupňů volnosti vypočítaného testového kritéria. Pro tabulku o r řádcích a s sloupcích se určí počet stupňů volnosti podle vztahu

$$f = (r-1) \cdot (s-1), f = 2$$

Pro vypočítaný počet stupňů volnosti 2 a pro zvolenou hladinu významnosti 0,05 byla v tabulce testového kritéria chí – kvadrát nalezena kritická hodnota testového kritéria

$$x^2_{0,05} = 5,991$$

Srovnáním vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou bylo zjištěno, že vypočítaná hodnota je nižší, a proto lze odmítnout alternativní hypotézu a přijmout nulovou hypotézu. Platí tedy, že mezi odpověďmi žáků ZŠ ve městě a na vesnici neexistuje statisticky významná závislost.

Pro zjištění, zda existuje statisticky významná závislost způsobů trávení volného času u žáků ZŠ ve městě a na vesnici bylo využito testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku.

Otázka č. 3 Způsoby trávení volného času

Formulace nulové a alternativní hypotézy:

H_0 : Mezi četnostmi odpovědí na otázku č. 3 u žáků ZŠ ve městě a žáků ZŠ na vesnici není závislost.

H_A : Mezi četnostmi odpovědí na otázku č. 3 u žáků ZŠ ve městě a žáků ZŠ na vesnici je závislost.

Testování významnosti bude provedeno na hladině významnosti 0,05 (5%).

Tabulka č. 6: Způsoby trávení volného času

	aktivně	pasivně	Σ
ZŠ město	64 (73,3)	42 (32,7)	106
ZŠ vesnice	73 (63,7)	19 (28,3)	92
Σ	137	61	198

P – pozorované četnosti (čísla uvedená v tabulce bez závorek)

O – očekávané četnosti, které odpovídají platnosti nulové hypotézy (čísla uvedená v závorkách kontingenční tabulky)

Výpočet očekávaných četností:

$$O = \frac{137 \cdot 92}{198} = \frac{12604}{198} = 63,7$$

$$O = \frac{61 \cdot 92}{198} = \frac{5612}{198} = 28,3$$

$$O = \frac{137 \cdot 106}{198} = \frac{14522}{198} = 73,3$$

$$O = \frac{61 \cdot 106}{198} = \frac{6466}{198} = 32,7$$

Výpočet hodnoty $\frac{(P-O)^2}{O}$

$$\frac{(64 - 73,3)^2}{73,3} = \frac{86,49}{73,3} = 1,180$$

$$\frac{(42 - 32,7)^2}{32,7} = \frac{86,49}{32,7} = 2,645$$

$$\frac{(73 - 63,7)^2}{63,7} = \frac{86,49}{63,7} = 1,358$$

$$\frac{(19 - 28,3)^2}{28,3} = \frac{86,49}{28,3} = 3,056$$

Výpočet testového kritéria:

$$\chi^2 = \frac{(P-O)^2}{O} = 1,180 + 2,645 + 1,358 + 3,056 = 8,239$$

Pro posouzení vypočítané hodnoty χ^2 je třeba určit počet stupňů volnosti vypočítaného testového kritéria. Pro tabulku o r řádcích a s sloupcích se určí počet stupňů volnosti podle vztahu

$$f = (r-1) \cdot (s-1), f = 1$$

Pro vypočítaný počet stupňů volnosti 1 a pro zvolenou hladinu významnosti 0,05 byla v tabulce testového kritéria chí – kvadrát nalezena kritická hodnota testového kritéria

$$\chi^2_{0,05} = 3,841$$

Srovnáním vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou bylo zjištěno, že vypočítaná hodnota je vyšší, a proto lze odmítnout nulovou hypotézu a přijmout alternativní hypotézu. Platí tedy, že mezi odpověďmi žáků ZŠ ve městě a na vesnici existuje statisticky významná závislost.

Pro zjištění, zda existuje statisticky významná závislost využívání volnočasových aktivit u dívek a chlapců bylo využito testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku.

Otázka č. 17 Využívání volnočasových aktivit

Formulace nulové a alternativní hypotézy:

H_0 : Mezi četnostmi odpovědí na otázku č. 17 u dívek a chlapců není závislost.

H_A : Mezi četnostmi odpovědí na otázku č. 17 u dívek a chlapců je závislost.

Testování významnosti bude provedeno na hladině významnosti 0,05 (5%).

Tabulka č. 7: Využívání volnočasových aktivit v závislosti na pohlaví

	využívají	nevyužívají	Σ
dívky	33 (36,1)	72 (68,9)	105
chlapci	35 (31,9)	58 (61,1)	93
Σ	68	130	198

P – pozorované četnosti (čísla uvedená v tabulce bez závorek)

O – očekávané četnosti, které odpovídají platnosti nulové hypotézy (čísla uvedená v závorkách kontingenční tabulky)

Výpočet očekávaných četností:

$$O = \frac{68 \cdot 93}{198} = \frac{6324}{198} = 31,9$$

$$O = \frac{130 \cdot 93}{198} = \frac{12090}{198} = 61,1$$

$$O = \frac{68 \cdot 105}{198} = \frac{7140}{198} = 36,1$$

$$O = \frac{130 \cdot 105}{198} = \frac{13650}{198} = 68,9$$

Výpočet hodnoty $\frac{(P-O)^2}{O}$

$$\frac{(33-36,1)^2}{36,1} = \frac{9,61}{36,1} = 0,266$$

$$\frac{(72-68,9)^2}{68,9} = \frac{9,61}{68,9} = 0,139$$

$$\frac{(35-31,9)^2}{31,9} = \frac{9,61}{31,9} = 0,301$$

$$\frac{(58-61,1)^2}{61,1} = \frac{9,61}{61,1} = 0,157$$

Výpočet testového kritéria:

$$\chi^2 = \frac{(P-O)^2}{O} = 0,266 + 0,139 + 0,301 + 0,157 = 0,863$$

Pro posouzení vypočítané hodnoty χ^2 je třeba určit počet stupňů volnosti vypočítaného testového kritéria. Pro tabulku o r řádcích a s sloupcích se určí počet stupňů volnosti podle vztahu

$$f = (r-1) \cdot (s-1), f = 1$$

Pro vypočítaný počet stupňů volnosti 1 a pro zvolenou hladinu významnosti 0,05 byla v tabulce testového kritéria chí – kvadrát nalezena kritická hodnota testového kritéria

$$\chi^2_{0,05} = 3,841$$

Srovnáním vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou bylo zjištěno, že vypočítaná hodnota je nižší, a proto lze odmítnout alternativní hypotézu a přijmout nulovou hypotézu. Platí tedy, že mezi odpověďmi dívek a chlapců neexistuje statisticky významná závislost. To znamená, že pohlaví nemá u dotazovaných žáků na využívání volnočasových aktivit vliv.

6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Diplomová práce byla primárně zaměřena na analýzu a komparaci volnočasových aktivit základních škol na vsetínsku.

Cílem výzkumu bylo zjištění nabídky a využívání volnočasových aktivit základních škol na vsetínsku.

V rámci základních škol na vsetínsku byly záměrným výběrem vybrány tři základní školy ve městě po dvou 9. třídách a tři základní školy na vesnici, rovněž po dvou 9. třídách. Výzkumný vzorek tvořilo 198 respondentů 9. tříd, z toho 106 respondentů ze základních škol ve městě a 92 respondentů ze základních škol na vesnici.

K realizaci výzkumu byl formulován hlavní výzkumný problém, dílčí výzkumné problémy a stanoveny hypotézy, které byly výzkumem potvrzeny nebo vyvráceny. Výzkum byl prováděn metodou dotazníkového šetření u žáků zkoumaných škol. K interpretaci výsledků výzkumu byly použity tabulky, grafy a test nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku.

Hlavní výzkum problém:

Jaká je nabídka a způsoby využívání volnočasových aktivit žáků 9. tříd základních škol na vsetínsku?

Na základě provedeného výzkumu jsem došla k závěru, že nabídku volnočasových aktivit základních škol na vsetínsku mohu zhodnotit jako uspokojivou. Vycházela jsem z údajů, kdy 52% respondentů (103 ze 198 respondentů) nabídku vnímá jako bohatou, tzn., že školy nabízejí aktivity různých druhů (sportovní, tvůrčí atd.), 45% respondentů (90 ze 198) nabídku hodnotí jako omezenou (tzn., že školy nabízejí jen určité druhy aktivit) a pouze 3% respondentů (5 ze 198) se vyjádřilo, že nabídka aktivit není žádná. Je zde však třeba počítat s určitým zkreslením v důsledku subjektivního hodnocení. Dále se 97% respondentů (193 ze 198) vyjádřilo, že škola nabízí nějaké volnočasové aktivity a pouze 3% respondentů (5 ze 198) odpovědělo, že škola volnočasové aktivity nenabízí. Co se týká návštěvnosti či využitelnosti volnočasových aktivit, musím konstatovat, že je slabá. 34% respondentů (68 ze 198) se vyjádřilo, že volnočasové aktivity navštěvují, avšak téměř o polovinu více (66%) odpovědělo, že volnočasové aktivity nenavštěvují.

Z výše uvedeného vyplývá, že školy svým žákům nabízejí volnočasové aktivity, žáci o nich mají povědomí, nabídku dokáží zhodnotit, ale bohužel těchto aktivit nevyužívají.

Jednotlivé dílčí výzkumné problémy:

1. Existují rozdíly v nabídce volnočasových aktivit základních škol ve městě a na vesnici?

Na základě výzkumu jsem zjistila, že v nabídce volnočasových aktivit ZŠ ve městě a na vesnici rozdíly existují. Vycházela jsem z údajů, kdy žáci ZŠ ve městě víc jak v 50% nabídku hodnotili jako bohatou, 40% žáků uvedlo, že je nabídka aktivit omezená a 3% žáků se vyjádřili, že nabídka volnočasových aktivit ve škole není žádná.

Žáci ZŠ na vesnici hodnotí nabídku jako bohatou v 47%, 51% žáků odpovědělo, že je nabídka omezená a 2% uvedlo, že nabídka aktivit není žádná. Na základě vzájemného porovnání lze vypočítat, že žáci ZŠ ve městě vnímají nabídku více jako bohatou oproti žákům ZŠ na vesnici, kteří ji vnímají spíše jako omezenou. Počtem druhů nabízených aktivit jsou na tom lépe základní školy na vesnici, které nabízejí celkem 31 druhů volnočasových aktivit. Základní školy ve městě nabízejí celkem 25 druhů aktivit. Z výše uvedeného vyplývá, že v hodnocení nabídky jsou na tom lépe ZŠ ve městě (byť rozdíly mezi zkoumanými školami nejsou až tak výrazné), ale v počtu nabízených aktivit si lépe stojí ZŠ na vesnici. Rozdílné výsledky si vysvětluji tím, že u hodnocení nabídky může dojít ke zkreslení díky subjektivnímu pohledu žáků.

2. Existují mezi dívkami a chlapci rozdíly ve způsobu trávení volného času?

Na základě výzkumu mohu konstatovat, že mezi dívkami a chlapci rozdíly ve způsobu trávení volného času existují. Vycházela jsem z údajů, že 70% dívek (74 ze 105) se vyjádřilo, že volný čas tráví aktivně, 30% dívek tráví volný čas pasivně. U chlapců 68% (63 z 93) odpovědělo, že tráví volný čas aktivně a 32% uvedlo, že je pasivních. Z výše uvedeného vyplývá, že rozdíl ve způsobu trávení volného času mezi dívkami a chlapci sice existuje, ale není nikterak výrazný.

Hypotéza 1: Nabídka volnočasových aktivit ZŠ ve městě je větší než nabídka volnočasových aktivit ZŠ na vesnici.

Hypotéza se potvrdila částečně.

Z pohledu hodnocení nabídky volnočasových aktivit respondenty lze považovat za větší nabídku volnočasových aktivit ZŠ ve městě, kdy 57% žáků ZŠ město hodnotilo nabídku jako bohatou, v ZŠ na vesnici 47%. Jako omezenou ji vnímají více žáci ZŠ na vesnici (51%). Počtem druhů nabízených aktivit je však nabídka větší v ZŠ na vesnici (31 druhů, ve městě 25 druhů aktivit).

Pro rozhodnutí, zda existuje souvislost mezi nabídkou volnočasových aktivit ZŠ ve městě a na vesnici bylo užito testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku. Testem bylo zjištěno, že neexistuje statisticky významná závislost mezi nabídkami volnočasových aktivit ZŠ ve městě a na vesnici.

Hypotéza 2: Žáci ZŠ na vesnici tráví volný čas pasivněji než žáci ZŠ ve městě.

Hypotéza se nepotvrdila.

Na základě provedeného výzkumu jsem zjistila, že žáci základních škol na vesnici tráví volný čas aktivněji (79%) než žáci ZŠ ve městě (60%). Z uvedených údajů lze vypočítat výraznější procentuální rozdíl v odpovědích.

Testem nezávislosti chí – kvadrát byl způsob trávení volného času žáků ZŠ na vesnici a ve městě vyhodnocen jako statisticky významný, tzn., že mezi způsoby trávení volného času žáků ZŠ na vesnici a ve městě existuje statisticky významná závislost.

Hypotéza 3: Děvčata využívají více volnočasové aktivity než chlapci.

Hypotéza se nepotvrdila.

Výzkumem jsem zjistila, že volnočasové aktivity využívají více chlapci (38%) než děvčata (31%), avšak výraznější rozdíly v odpovědích nejsou patrné.

Testem chí – kvadrát bylo využívání volnočasových aktivit mezi děvčaty a chlapci vyhodnoceno jako statisticky nevýznamné. To znamená, že pohlaví nemá na využívání volnočasových aktivit vliv.

ZÁVĚR

Cíl diplomové práce byl primárně zaměřen na analýzu a komparaci volnočasových aktivit základních škol na vsetínsku. Ve výzkumném šetření jsem se zaměřila na zmapování nabídky a využívání volnočasových aktivit. V rámci základních škol na vsetínsku byly vybrány tři základní školy ve městě po dvou 9. třídách a tři základní školy na vesnici, rovněž po dvou 9. třídách. Metodou dotazníkového šetření jsem se snažila zjistit, jaká je nabídka a využitelnost volnočasových aktivit zkoumaných škol.

Myslím si, že se můj záměr podařilo naplnit. Zjistila jsem, že nabídka volnočasových aktivit zkoumaných škol je uspokojivá. V celkovém hodnocení nabídky sice vyvstaly určité rozpory mezi zkoumanými školami, kdy žáci základních škol ve městě hodnotili nabídku převážně jako bohatou proti žákům základních škol na vesnici (ti ji vnímají spíše jako omezenou), avšak v počtu konkrétních aktivit je nabídka bohatší na vesnici. Tyto rozpory si vysvětluji tím, že je pro žáky zřejmě obtížnější formulovat obecné hodnocení nabídky aktivit, než konkrétní vyjmenování činností, které ve škole jsou.

Mile překvapující je zjištění, že rozdíly v počtu nabízených volnočasových aktivit zkoumaných škol nejsou až tak markantní.

Naproti tomu patrné je zjištění, že byť školy nabízejí podnětné a obsahově bohaté aktivity, tak je žáci využívají málo nebo vůbec. (žáci zkoumaných škol odpověděli více jak v 50%, že volnočasové aktivity ve škole po výuce nenavštěvují). Může to být např. způsobeno tím, že žáci využívají služeb jiných volnočasových zařízení, které jsou pro ně atraktivnější. Námětem pro školy by mohla být větší snaha motivovat své žáky k využívání aktivit respektive průběžně monitorovat a flexibilně reagovat na potřeby žáků. Je však třeba si uvědomit, že v zajištění volnočasových aktivit jsou školy limitovány finančně, kapacitně i personálně.

Dalším zajímavým zjištěním, které jsem během výzkumu zaregistrovala je, že při vyjádření žáků, co si představují pod pojmem volný čas, jich nejméně spojuje volný čas s počítačem a televizí (3% žáků ZŠ ve městě a 0% na vesnici), naproti tomu jsou v kontrastu odpovědi žáků, kdy měli u jednotlivých aktivit vyjádřit, jak často se jim věnují. Zde jednoznačně vyplynulo, že se žáci zkoumaných škol nejvíce věnují poslechu hudby, sledování televize a počítači a to denně. Tyto rozpory

si vysvětluji tím, že dnešní mládež zřejmě sledování televize a užívání počítače vnímá jako každodenní činnost, nikoli jako něco, čemu by se mohli věnovat ve svém volném čase.

Jak už jsem zmínila v úvodu, škola je hned po rodině dalším vlivem, který může na děti a jejich prožívání volného času výrazně působit. Školství dle mého názoru nelze vnímat pouze jako přípravu na zaměstnání a budoucí ekonomický úspěch jednotlivce či společnosti, ale především jako místo pro osobnostní rozvoj jedince ve všech oblastech (v oblasti vědění, v oblasti umělecké, sociální i v oblasti fyzického zdraví).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- [2] HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1.
- [3] HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
- [4] HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.
- [5] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [6] JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 288 s. ISBN 80-7178-535-0.
- [7] KLENER, P. ed. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. sv. 1: 747 s. ISBN 80-7184-164-1, sv. 2: 749 – 1627 s. ISBN 80-7184-310-5.
- [8] LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Člověk známý neznámý*. Praha: Mladá fronta, 1959. 469 s. bez ISBN.
- [9] PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 232 s. ISBN 80-7178-295-5.
- [10] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
- [11] ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. 435 s. ISBN 80-7038-078-0.
- [12] SAK, P. *Proměny české mládeže*. 1. vyd. Praha: Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.
- [13] SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas, vybrané kapitoly*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 115 s. ISBN 80-246-1039-6.

- [14] ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 208 s. ISBN 978-80-7367-551-6.
- [15] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. 175 s. ISBN 80-244-0629-2.
- [16] TAXOVÁ, J. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. 1. vyd. Praha: SPN, 1987. 276 s. ISBN 14-426-87.
- [17] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.
- [18] VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. 176 s. ISBN 80-901737-9-9.
- [19] *Výroční zpráva o činnosti Základní školy Hošťálková za školní rok 2009/2010*, 2010
- [20] *Výroční zpráva o činnosti Základní školy Hovězí za školní rok 2009/2010*, 2010

Internetové zdroje:

- [21] Demografická a ekonomická studie [online]. [cit. 2011-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.mestovsetin.cz/ekonomicka-a-demograficka-studie/ds-18822/p1=21295&archiv=2>>.
- [22] Město Vsetín – kultura [online]. [cit. 2011-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.mestovsetin.cz/kultura.asp?p1=6520>>.
- [23] Město Vsetín – sport a turistika [online]. [cit. 2011-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.mestovsetin.cz/sport.asp?p1=6519>>.
- [24] Město Vsetín – volnočasové organizace [online]. [cit. 2011-03-13]. Dostupný z WWW: <http://www.mestovsetin.cz/vismo/o_utvar.asp?id_org=18676&id_u=7359&p1=6905>.
- [25] Statistická ročenka Zlínského kraje 2010 [online]. [cit. 2011-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.zlin.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/krajkapitola/721011-10-2010-26>>.

- [26] Strategický plán udržitelného rozvoje Vsetínska na roky 2011-2015, část A [online]. [cit. 2011-04-18]. Dostupný z WWW: <http://www.mestovsetin.cz/strategicky-plan-udrzitelneho-rozvoje-vsetinska-na-roky-2011-2015/ds-18853/archiv=0&p1=6911>.
- [27] Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě [online]. [cit. 2011-03-24]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/system-vzdelavani-v-cr>.
- [28] Výroční zpráva ZŠ Luh za školní rok 2009/2010 [online]. [cit. 2011-03-13]. Dostupný z WWW: <http://www.skolaluh.cz/dokumenty.htm>.
- [29] Výroční zpráva města Vsetín za rok 2009 [online]. [cit. 2011-03-06]. Dostupný z WWW: <http://www.mestovsetin.cz/vseobecne-informace/ds-2468/archiv=0&p1=6528>.
- [30] Výroční zpráva ZŠ Ohrada za školní rok 2008/2009 [online]. [cit. 2011-03-13]. Dostupný z WWW: <http://www.zsohrada.cz/onas.htm>.
- [31] Výroční zpráva ZŠ Trávníky za školní rok 2009/2010 [online]. [cit. 2011-03-13]. Dostupný z WWW: <http://www.zs-travniky.cz/files/pdf/VZ0910.pdf>.
- [32] Výroční zpráva ZŠ Valašská Polanka za školní rok 2008/2009 [online]. [cit. 2011-03-17]. Dostupný z WWW: <http://www.zsvalpolanka.cz/skola.htm>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ZŠ základní škola

např. například

apod. a podobně

aj. a jiné

tzn. to znamená

resp. respektive

atd. a tak dále

ŠD školní družina

% procento

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf č. 1 Zastoupení respondentů podle jednotlivých základních škol (abs. četnost)

Graf č. 2 Kdo nebo co nejvíce ovlivňuje způsob trávení volného času (uvedeno v %)

Graf č. 3 Způsoby trávení volného času (uvedeno v %)

Graf č. 4 Kde nejčastěji žáci tráví svůj volný čas (uvedeno v %)

Graf č. 5 S kým nejčastěji žáci tráví volný čas (uvedeno v %)

Graf č. 6 Podpora rodičů v zájmových aktivitách svých dětí (uvedeno v %)

Graf č. 7 Povědomí rodičů jak, kde a s kým tráví jejich děti volný čas (uvedeno v %)

Graf č. 8 Změny zájmových aktivit žáků (uvedeno v %)

Graf č. 9 Vyjádření žáků, zda mají pro své zájmy dostatek volného času (uvedeno v %)

Graf č. 10 Spokojenost žáků s trávením volného času (uvedeno v %)

Graf č. 11 Vyjádření žáků, zda škola nabízí volnočasové aktivity (uvedeno v %)

Graf č. 12 Vyjádření žáků, zda navštěvují ve škole po výuce volnočasové aktivity (uvedeno v %)

Graf č. 13 Hodnocení nabídky volnočasových aktivit ve školách (uvedeno v %)

Graf č. 14 Dostupnost zájmových kroužků ve školách (uvedeno v %)

Graf č. 15 Provoz školního klubu (uvedeno v %)

Graf č. 16 Návštěvnost školního klubu (uvedeno v %)

Graf č. 17 Vyjádření žáků, zda jejich zájmy ovlivní nástup do další školy (uvedeno v %)

Graf č. 18 Zastoupení respondentů podle pohlaví u zkoumaných škol (uvedeno v %)

Graf č. 19 Věková struktura respondentů u zkoumaných škol (uvedeno v %)

Graf č. 20 Bydliště respondentů (uvedeno v %)

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Zastoupení zkoumaných škol

Tabulka č. 2 Kategorie odpovědí

Tabulka č. 3 Frekvence volnočasových aktivit (uvedeno v %)

Tabulka č. 4 Kategorie odpovědí

Tabulka č. 5 Hodnocení volnočasových aktivit ZŠ město a ZŠ vesnice

Tabulka č. 6 Způsoby trávení volného času

Tabulka č. 7 Využívání volnočasových aktivit v závislosti na pohlaví

SEZNAM PŘÍLOH

P I Vzor dotazníku

P II Sumární přehled odpovědí – ZŠ město

P III Sumární přehled odpovědí – ZŠ vesnice

PŘÍLOHA P I: VZOR DOTAZNÍKU

DOTAZNÍK - Způsob trávení volného času

Milé zákyně, milí žáci,

ráda bych Vás požádala o vyplnění předloženého dotazníku, který se týká volnočasových aktivit a způsobů trávení Vašeho volného času.

Dotazník je součástí výzkumu mé diplomové práce. Je zcela anonymní a informace uvedené v textu nebudou nijak zneužity.

Při vyplňování, prosím, postupujte podle pokynů u jednotlivých otázek. Odpovídejte podle Vašich vlastních názorů.

Poznámka: Pojmem volný čas se rozumí čas, se kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů.

Markéta Kokešová, studentka

Fakulta humanitních studií

Univerzita T. Bati ve Zlíně

1. Co Tě napadne, když se řekne volný čas? stručně uveď

.....

2. Kdo nebo co nejvíce ovlivňuje způsob trávení Tvého volného času? vyber jednu odpověď

a) rodiče

b) škola

c) spolužáci, kamarádi

d) reklama, televize, internet, časopisy

e) jiné, uveď .....

3. Jakým způsobem nejraději trávíš svůj volný čas? vyber jednu odpověď

- a) aktivně - např. sportovní aktivity, tanec, tvůrčí aktivity (keramika, výtvarné, hudební, dramatické kroužky apod.)
- b) pasivně - např. sledování TV, DVD, hry na počítači, poslech hudby, lenošení

4. Kde nejčastěji trávíš svůj volný čas? vyber jednu odpověď

- a) doma
- b) venku
- c) u kamarádů
- d) na hřišti/sportovním areálu
- e) ve střediscích pro volný čas (dům dětí a mládeže, školní klub apod.)

5. S kým nejčastěji trávíš svůj volný čas? vyber jednu odpověď

- a) s rodiči
- b) s kamarády/spolužáky
- c) s partou

6. U každé činnosti z tabulky zakřížkuj, jak často se jí věnuješ

četba (knihy, časopisy....)	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se
kreslení	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se
tanec	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se
plavání	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se
sledování televize, DVD	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se
počítač (hry, internet)	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se
poslech hudby	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se
nakupování	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se
pobyt venku s kamarády	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se
rodinné výlety	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se
procházký přírodou	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se
odpočinek	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se
zájmové kroužky, kurzy	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se
jiné aktivity - uveď	denně	více jak jednou týdně	jednou týdně	jednou měsíčně	nevěnuji se

7. Z předchozí tabulky si vyber jednu aktivitu, kterou máš nejraději a uveď ji.

.....

8. Jak Tě rodiče podporují v Tvých zájmech? vyber jednu odpověď

- a) podporují mě ve všem, co se dané aktivity týká (např. platí mi výdaje spojené s těmito zájmy, vozí na tréninky, doprovází na zápasy, vystoupení atd.)
- b) podporují mě pouze v .....doplň
- c) nepodporují mě v žádných aktivitách

9. Vědí rodiče jak, kde a s kým trávíš svůj volný čas? vyber jednu odpověď

- a) vždy
- b) většinou
- c) někdy
- d) nikdy

10. Změnily se Tvé zájmy za poslední 3 roky?

- a) ano
- b) ne

11. Pokud ano, jakým zájmům si se věnoval v minulosti, a jakým se věnuješ v současnosti, uveď

minulost .....

současnost .....

12. Myslíš si, že máš ve svém životě pro aktivity a zájmy, které Tě baví, dostatek volného času?

- a) ano
- b) ne

13. Jsi spokojený/á s tím jak trávíš svůj volný čas?

a) ano

b) ne

14. Pokud ne, co bys na svém volném čase chtěl/a změnit? stručně uveď

.....

15. Nabízí Vaše škola nějaké volnočasové aktivity (zájmové kroužky)?

a) ano

b) ne

16. Pokud ano, jaké - uveď

.....

17. Navštěvuješ ve škole po skončení výuky nějaké volnočasové aktivity (zájmové kroužky)?

a) ano

b) ne

18. Pokud ano, jaké navštěvuješ

.....

19. Jak Ty hodnotíš nabídku volnočasových aktivit ve Vaší škole. vyber jednu odpověď

a) bohatá - sportovní aktivity (např. fotbal, floorbal, basketbal atd.), tvůrčí aktivity

(např. keramika, výtvarné, hudební, dramatické kroužky, výpočetní technika atd.)

b) omezená - např. pouze sportovní aktivity nebo jen tvůrčí aktivity

c) žádná - škola žádné volnočasové aktivity nenabízí

20. Jsou pro Tebe zájmové kroužky ve Vaší škole dostupné?

a) ano

b) ne (uved' z jakého důvodu) .....

21. Máte ve Vaší škole školní klub?

a) ano

b) ne

22. Pokud ano, navštěvuješ ho? vyber jednu odpověď

a) ano

b) ne

c) občas

23. Jaké aktivity bys ve Vaší škole uvítal/a?

.....

24. Ovlivní Tvé zájmy nástup do další školy?

a) ano - uved' jakým způsobem .....

b) ne

25. Jsi

a) chlapec

b) dívka

26. Kolik je Ti let? .....

27. Kde bydlíš?

a) ve městě

b) na vesnici

Děkuji za ochotu a trpělivost při vyplňování dotazníku.

PŘÍLOHA P II: SUMÁRNÍ PŘEHLED ODPOVĚDÍ – ZŠ MĚSTO

PŘÍLOHA P III: SUMÁRNÍ PŘEHLED ODPOVĚDÍ – ZŠ VESNICE